

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาสภาพปัญหากระบวนการใช้สื่อการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของจังหวัดสตูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิชาการทั่วไปและอิสลาม โดยมีประเด็นหลักในการนำเสนอ ดังนี้

- 2.1 ความเป็นมาของโครงการจัดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา
- 2.2 หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

- 2.3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อการสอน
- 2.4 สื่อการสอนอิสลามศึกษา
- 2.5 กระบวนการใช้สื่อการสอน
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความเป็นมาของโครงการจัดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และบางอำเภอของจังหวัดสงขลา มีความแตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างสังคมของดังกล่าว มีลักษณะพิเศษกล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 80 นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแตกต่างไปจากที่อื่น ยกเว้นประชาชนในจังหวัดสตูลและบางอำเภอในจังหวัดสงขลาที่ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามแต่พูดและใช้ภาษาไทยอย่างแพร่หลาย (สำนักงานคณะ กรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป :169 อ้างถึงในอามีเนาะ มามู, 2543 :1) ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะปฏิบัติ ศาสนกิจในชีวิตประจำวันอย่างเคร่งครัดยึดมั่นในหลักคำสอนของศาสนาอิสลามเป็นหลักในการดำรงชีวิต ดังนั้น ผู้ปกครองจึงนิยมส่งบุตรหลานไปศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมทางศาสนาตามหมู่บ้าน สุเหร่า มัสยิด หรือปอเนาะต่างๆ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ประชาชน ในหมู่บ้านร่วมกันสร้างขึ้น

ในการจัดสอนศาสนาอิสลามตามพื้นที่ดังกล่าว มักจะดำเนินการสอนในช่วงเวลา ก่อนหรือหลังจากการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา นอกจากนี้ยังมีการสอนในวันเสาร์ และวันอาทิตย์เต็มวันอีกด้วย ประกอบกับคำราที่ใช้สอนเป็นภาษามลายูและภาษาอาหรับจึงทำให้

เด็ก ๆ ที่อยู่ในวัยเรียนระดับประถมศึกษาต้องเรียนหนักเกินไป ส่งผลกระทบต่อความสนใจและความตั้งใจการเรียนรู้วิชาสามัญของนักเรียน และเกิดปัญหาด้านคุณภาพในการเรียนวิชาสามัญจึงปรากฏผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำและมีสถิติการตกซ้ำชั้นค่อนข้างสูงทุกปี (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : 1-2 อ้างถึงใน อามีเนาะ มามู, 2543 :1)

ดังนั้น เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดให้มีการสอนศาสนาอิสลามขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา ดังปรากฏคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก.903/2518 เรื่องให้มีการสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน 2518 โดยมีโครงการหลักในการดำเนินงาน มีชื่อว่าโครงการจัดสอนวิชาศาสนาอิสลามในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งมีหน่วยงานรับผิดชอบอยู่ 3 หน่วยงาน คือสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 2 และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และสงขลา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,ม.ป.ป. :16 อ้างถึงในอามีเนาะ มามู, 2543:2) โดยให้ฝ่ายโครงการสอนศาสนาอิสลามประจำเขต 2 รับผิดชอบด้านวิชาการ ต่อมาเมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 หลักสูตรวิชาศาสนาที่ต้องปรับปรุง โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2523 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก.632/2524 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน เรื่องให้ใช้ หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2523

เมื่อปี พ.ศ. 2533 กระทรวงศึกษาธิการได้มีการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาอีกครั้งเป็นหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง 2533) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ปรับปรุงและประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และเนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวมีเนื้อหาค่อนข้างยากและไม่เหมาะกับวุฒิภาวะของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ปรับปรุงหลักสูตรอิสลามศึกษาอีกครั้งเป็นหลักสูตรอิสลามศึกษา (ฉบับปรับปรุง 2537) ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง 2533) ดังคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ วก 1172/2538 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2538 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 2 - 3 อ้างถึงใน อามีเนาะ มามู, 2543:2) โดยหลักสูตรดังกล่าวมุ่งให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีด้วยนำคำสั่งสอนของศาสนาอิสลามพื้นฐานไปใช้ในชีวิตประจำวัน จนสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ถูกต้องเป็นมุสลิมที่ดีตามแบบอย่างท่านนบีมูฮัมมัด ﷺ และสามารถดำเนินชีวิตตามวิถีทางศาสนาอิสลามได้พร้อมที่จะทำประโยชน์แก่สังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน

ต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541:8 อ้างถึงในอามีเนาะ มามู, 2543: 2)

2.2 หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับวิชาอิสลามศึกษา หลักสูตรอิสลามศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (อิสลามศึกษา) ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 ความเป็นมา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งพัฒนามาจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรบางประเด็น ทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร เช่น ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มากทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียนรวมถึงปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ยังไม่เป็นที่น่าพอใจนัก แม้พบว่าหลักสูตรดังกล่าวมีจุดดีหลายประการก็ตาม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553:1)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่ปรับให้มีความเหมาะสมและชัดเจนมากขึ้น ทั้งเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การเรียนการสอนในแต่ละระดับ นอกจากนั้น ได้กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อม และจุดเน้นที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่น และสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบ และทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็น

สำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553:1)

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร-ไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และนโยบายรัฐบาลสนับสนุน ให้มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความต้องการของชุมชน ที่ผู้ปกครองต้องการให้บุตรหลานได้เรียนรู้วิชาสามัญควบคู่วิทยาศาสตร์อิสลาม จึงจำเป็นต้องจัดทำหลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งคำนึงถึงความพร้อมด้านทรัพยากร แหล่งการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในแต่ละท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยมีได้บังคับให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องนำไปดำเนินการแต่ประการใด

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา จะต้องจัดบูรณาการกับหลักสูตรแกน กลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตัวชีวิตในบางสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รวมถึงการวัดและประเมินผลที่อาจใช้ร่วมกันในการตัดสินผลการเรียนของผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553:2)

2.2.2 วิสัยทัศน์

หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ยึดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอัน มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

นอกจากนี้ หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีศรัทธามั่นต่ออัลลอฮ์ ﷻ มีบุคลิกภาพตามแบบอย่างท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกที่ดี เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม ก่อให้เกิดสันติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

2.2.3 หลักการ

หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ยึดหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบและตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

2.2.4 หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดหลักการเพิ่มเติม คือ

1. มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต
2. เป็นการศึกษาที่มุสลิมทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช, 2553 : 3-4)

2.2.5 จุดหมาย

จุดหมายของหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.2.6 หลักสูตริอิสลามศึกษา กำหนดจุดหมายเพิ่มเติม คือ

1. มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และปฏิบัติตนตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด ﷺ ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม
2. มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอ่านอัลกุรอาน และสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้
3. มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีเหตุผลในการวินิจฉัย พิจารณาปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักการอิสลาม
4. มีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต อุดมคติ เสียสละเพื่อส่วนร่วม เห็นคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553:4)

2.2.7 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล โดยคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา ให้ผู้เรียนบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนดตามสาระการเรียนรู้ดังนี้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ดังนี้

1. ภาษาไทย

2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษา และพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มสาระดังนี้

1. อัลกุรอาน
2. อัลฮาดิษ
3. อัลอะกีดะฮ์ (หลักศรัทธา)
4. อัลฟิถุฮ์ (ศาสนบัญญัติ)
5. อัตตารีค (ศาสนประวัติ)
6. อัลอัคลาก (จริยธรรม)
7. ภาษาอาหรับ
8. ภาษามลายู/ภาษาอาหรับเสริม

ในแต่ละสาระได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไรจะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาโดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกซึ่งรวม ถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกัน คุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนได้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553:7)

2.2.8 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

1. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนคติของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูล ข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

1.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรม และข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึง ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

1.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการ การต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆอย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

1.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดสมรรถนะเพิ่มเติม คือ ความสามารถในการอ่านอัลกุรอาน เป็นความสามารถของผู้เรียนในการอ่านอัลกุรอานตามหลักการอันเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม เพื่อการพัฒนาตนเอง ด้านยึดมั่นศรัทธา การปฏิบัติศาสนกิจ การมีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม และการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ได้อย่างเหมาะสมและสันติสุข

2.2.9 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์ สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

หลักสูตรอิสลามศึกษา มุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติม คือ

1. รักการอ่านอัลกุรอาน
2. รักการละหมาด
3. รักความสะอาด
4. มีมารยาทแบบอิสลาม
5. มีความรับผิดชอบ

นอกจากนี้ สถานศึกษากำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษาแต่ละแห่งได้

2.2.10 หลักสูตรอิสลามศึกษา

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้สาระ ดังนี้

1. อัลกุรอาน
2. อัลหะดีษ
3. อัลอะกีดะฮ์ (หลักศรัทธา)

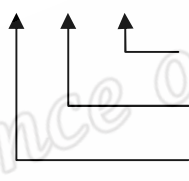
4. อัลฟิกฮฺ (ศาสนบัญญัติ)
5. อัลตารีค (ศาสนประวัติ)
6. อัลอัคลาก (จริยธรรม)
7. ภาษาอาหรับ
8. ภาษามลายู / ภาษาอาหรับเสริม

2.2.11 ตัวชี้วัด

หลักสูตรอิสลามศึกษา ได้กำหนดตัวชี้วัดชั้นปีเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุตะวัสตีฎะฮฺ) และระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย (ฆานะวียะฮฺ) เพื่อใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนด้านต่างๆ ไว้ในแต่ละสาระ

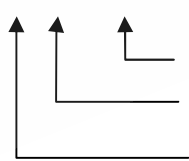
ทั้งนี้ หลักสูตรได้กำหนดรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อความเข้าใจและให้สื่อสารตรงกัน ดังนี้

ว 1.1 ป.1/2

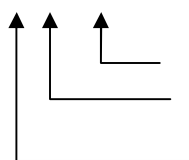
- ป.1/2 ตัวชี้วัดชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ข้อที่ 2
 1.1 สาระที่ 1 มาตรฐานข้อที่ 1
 ว กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

ต 2.2 ม.4-6/3

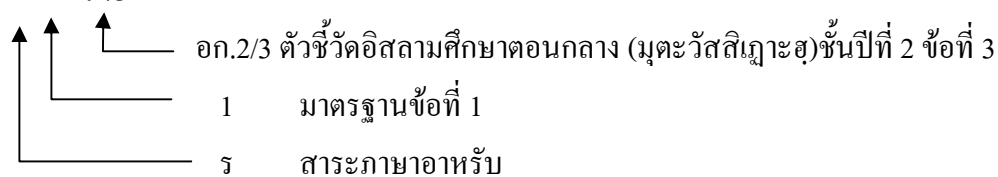
- ม.4-6/3 ตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ข้อที่ 3
 2.2 สาระที่ 2 มาตรฐานข้อที่ 2
 ต กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

ก 1 อต.1/2

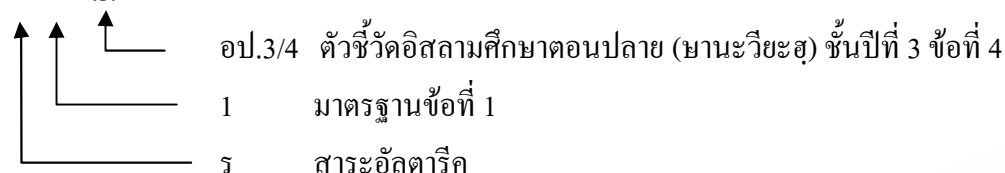

- อต.1/2 ตัวชี้วัดอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) ชั้นปีที่ 1 ข้อที่ 2
 1 มาตรฐานข้อที่ 1
 ก กลุ่มสาระอัล-กุรอาน

ร 1 อก.2/3

ต 1 อป.3/4

2.2.12 สาระการเรียนรู้

ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 1 สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา

สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน	สาระการเรียนรู้หลักสูตรอิสลามศึกษา
1. ภาษาไทย	1. อัลกุรอาน
2. คณิตศาสตร์	2. อัลหะดีษ
3. วิทยาศาสตร์	3. อัลอะกีดะฮฺ (หลักศรัทธา)
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม	4. อัลฟิเกฮฺ (ศาสนบัญญัติ)
5. สุขศึกษาและพลศึกษา	5. อัลตารีค (ศาสนประวัติ)
6. ศิลปะ	6. อัลอัคลาค (จริยธรรม)
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี	7. ภาษาอาหรับ
8. ภาษาต่างประเทศ	8. ภาษามลายู/ภาษาอาหรับเสริม

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553: 11

สำหรับการจัดการเรียนรู้หลักสูตรอิสลามศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องจัดให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่ 1-8 ซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน สำหรับสาระที่ 8 ภาษามลายู/ภาษา

อาหารเสริม เป็นสารที่สถานศึกษาสามารถเลือกจัดการเรียนรู้สาระใดสาระหนึ่ง ยกเว้นกรณีพื้นที่ที่ใช้ภาษามลายูในการสื่อสาร กำหนดให้จัดการเรียนรู้ภาษามลายู

2.2.13 สารและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบหลักสูตร โดยกำหนดให้เฉพาะส่วนที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ ส่วนสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนนั้นสถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553:14) ในส่วนของหลักสูตรอิสลามศึกษาได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ 8 สาระจำนวน 9 มาตรฐาน ดังนี้

สาระอัลกุรอาน

มาตรฐาน ก 1 เข้าใจประวัติ ความสำคัญ หลักการอ่านและหลักการอรรถาธิบายอัล-กุรอานสามารถอ่านท่องจำอรรถาธิบาย เห็นคุณค่าและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ก 2 ยึดมั่นในบทบัญญัติของอัลกุรอาน และนำไปปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

สาระอัลหะดีษ

มาตรฐาน ห 1 เข้าใจความหมายความสำคัญ และหลักฐานของหลักศรัทธาหะดีษ ยึดมั่นและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

สาระอัลอะกีดะฮ์ (หลักศรัทธา)

มาตรฐาน อ 1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญและหลักฐานของหลักศรัทธา ยึดมั่น และนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

สาระอัลฟิเกฮ์ (ศาสนบัญญัติ)

มาตรฐาน ฟ. 1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และปฏิบัติตามกฎ หลักการ บทบัญญัติอิสลามเกี่ยวกับอิบาดัต มูอามาလာต มูนากาฮาต และญินาญาต เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติศาสนกิจ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สาระอัตตารีค (ศาสนประวัติ)

มาตรฐาน ต. 1 เข้าใจประวัติ ความเป็นมา ความสำคัญของแต่ละยุคสมัยทางประวัติศาสตร์อิสลาม สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ และเกิดความตระหนักในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

สาระอัลอัคลาภ (จริยธรรม)

มาตรฐาน ล. 1 เข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามจริยธรรมอิสลามในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

สาระภาษาอาหรับ

มาตรฐาน ร. 1 รู้และเข้าใจกระบวนการฟัง พูด อ่านและเขียน มีทักษะและเห็นคุณค่าในการใช้ภาษาอาหรับ เพื่อการเรียนรู้ สื่อความหมาย ค้นคว้าบทบัญญัติของศาสนาอิสลามอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ

สาระภาษามลายู

มาตรฐาน ย. 1 รู้และเข้าใจกระบวนการฟัง พูด อ่าน และเขียน มีทักษะและเห็นคุณค่าในการใช้ภาษามลายูเพื่อการเรียนรู้ศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

สาระภาษาอาหรับเสริม

มาตรฐาน ส. 1 รู้และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษามีทักษะในการใช้ภาษาที่ถูกต้องทางวัฒนธรรมทางภาษาอาหรับ และมีเจตคติที่ดีต่อภาษาและวัฒนธรรมอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 23-24)

2.2.14 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ลักษณะดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียนทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน

เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด

และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์วางแผนปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียนบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

2.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

หลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดกิจกรรมเพิ่มเติมจากกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพิ่มเติมการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรอิสลามศึกษาทั้ง 8 สาระการเรียนรู้ ซึ่งสถานศึกษาต้องดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบ และวิธีการที่เหมาะสม 2 ลักษณะ คือ

2.3.1 กิจกรรมพัฒนาจริยธรรมอิสลาม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและสร้างสัมพันธภาพที่ดีโดยการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริง จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้องและมีคุณภาพ เช่น การเข้าค่าย การอบรมหลังละหมาด การฝึกปฏิบัติศาสนกิจ การพัฒนาบุคลิกภาพ การฝึกคุณธรรมจริยธรรมอิสลามตลอดจนฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

2.3.2 กิจกรรมชมรม/ชุมนุมทางศาสนาอิสลาม เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรในสถานการณ์จริง ตั้งแต่การศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ชมรม/ชุมนุมนักอ่านอัลกุรอาน (กอรี) ชมรม/ชุมนุมนะซีด ชมรม/ชุมนุมนักปาฐกถาหรือบรรยายธรรม เป็นต้น โดยให้สถานศึกษาและผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมทั้งนี้สถานศึกษาสามารถนำผลการประเมินจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามไปใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินการผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 25-26)

2.2.15 ระดับการศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา จัดระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรอิสลามศึกษา
<p>1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ ทักษะการคิดพื้นฐาน การติดต่อ สื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ</p> <p>2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว มีทักษะในการคิดวิจารณ์ ญาณคิดสร้างสรรค์และคิดแก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งทางด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ</p>	<p>1. ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น(อิบติดาอียะฮฺ) เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-6 ที่เน้นการพัฒนาความรู้และทักษะขั้นพื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษาเรียนรู้ศาสนาอิสลามเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเน้นทักษะกระบวนการพื้นฐานความเป็นมนุษย์</p> <p>2. ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง(มุตตะวัชชีฎะฮฺ) เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1-3 ที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้รายละเอียดในสาระเพิ่มขึ้น เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตัว และทักษะในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม ตลอดจนความรับผิดชอบต่อสังคม ให้ผู้เรียนมีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงามมีความภูมิใจในความเป็นมุสลิม</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรอิสลามศึกษา
<p>3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย</p> <p>การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน สนองต่อความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้ วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการ คิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้ เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อ และการ ประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตาม บทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ ให้บริการชุมชนในด้านต่างๆ</p>	<p>3. ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย(ชานาวิยะฮฺ)</p> <p>เป็นการศึกษาชั้นอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีที่ 1-3 ที่มุ่งเน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะ อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ต่อ การศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ตลอดจนการ ปลุกฝังความรู้ ความคิด คุณธรรมจริยธรรมที่ ดึงตามวิถีอิสลาม และความรับผิดชอบต่อ สังคมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข</p>

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551: 21-23

2.2.16 เวลาเรียน

1. ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6) ให้สถานศึกษาจัดการเรียน การสอนอิสลามศึกษาเป็นรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม 80 ชั่วโมงต่อปี (2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) โดยใช้เวลาเรียนพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 40 ชั่วโมงต่อปี และใช้เวลาเรียนจากรายวิชา/กิจกรรมที่ สถานศึกษาจัดเพิ่ม เติมตามความพร้อมและจุดเน้นที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนอีก 40 ชั่วโมงต่อปี

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) ให้สถานศึกษาจัดการ เรียนการสอนอิสลามศึกษาเป็นรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม 80 ชั่วโมงต่อปี (2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์) คัดนำเนื้อหาของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต โดย จัดการเรียนการสอนรายวิชาละ 40 ชั่วโมง (1 หน่วยกิต) ภาคเรียนละ 1 รายวิชา รวม 6 รายวิชา (6 หน่วยกิต) โดยใช้เวลามากเวลาเรียนวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม 40 ชั่วโมงต่อปี และใช้เวลาเรียนจากรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตาม ความพร้อมและจุดเน้นที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนอีก 40 ชั่วโมงต่อปี

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนรายวิชาอิสลามศึกษาเป็นรายวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 240 ชั่วโมง/3ปี คัดค้านักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต โดยจัดการเรียนการสอนรายวิชาละ 40 ชั่วโมง (1 หน่วยกิต) รวม 6 รายวิชา (6 หน่วยกิต) โดยใช้เวลาจากเวลาเรียนวิชาพื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 80 ชั่วโมง/ 3 ปี และใช้เวลาจากรายวิชา/กิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเพิ่มเติมตามความพร้อมและจุดเน้นที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเวลาเรียนอีก 160 ชั่วโมง/3 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 31)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรอิสลามศึกษาตามแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้จัดให้มีความชัดเจน โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจนซึ่งโรงเรียนสามารถนำไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพด้านความรู้และมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตต่อไป

2.3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อการสอน

การจัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ยึดหลักว่าทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญมากที่สุด ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมรวมทั้งสื่อการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป จะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ผู้สอน ผู้เรียน และสื่อการสอน สื่อการสอนที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายคือ ภาษาพูดและภาษาเขียนต่อมาได้รับการพัฒนามาเรื่อยๆ จนปัจจุบันพบว่ามีสื่อการสอนมากมายหลายชนิด เพราะถือว่าสื่อการสอนเปรียบเสมือนมือที่ 3 ของครู ช่วยให้ครูสอนได้สนุก ดังนั้นสื่อการสอนในบทเรียนจึงเป็นตัวกลาง ตัวช่วยในการให้ข้อมูลความรู้ แต่การใช้สื่อการสอนให้ได้ผลนั้น จะต้องตรงและสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมของบทเรียน (มุฮัมมัดนาเซ สามะ, 2551:33)

ดังนั้น การเลือกสื่อการเรียนรู้มาใช้ และสามารถชี้แนะแหล่งเรียนต่างๆ ให้ผู้เรียนได้ ซึ่งถือได้ว่าสื่อการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้สื่อการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น (จรรยา เหนียนเฉลย, 2546: 18) ได้กล่าวว่าการเรียนการสอนจะบรรลุผลตามเป้าได้ก็จำเป็นต้อง

อาศัยสื่อการสอน และวัสดุอุปกรณ์หลายอย่างมาใช้ และที่สำคัญที่สุดผู้สอนต้องรู้และเข้าใจหลักการต่างๆเกี่ยวกับสื่อการสอนดังจะกล่าวต่อไป

2.3.1 ความหมายของสื่อการสอน

คำว่า สื่อการสอน (Instructional Media) เป็นการรวมกันของคำว่าสื่อและคำว่า การสอนหมายถึงการทำการอย่างมีระบบของครูซึ่งมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนเป็นการถ่ายทอดความรู้ไปยังบุคคลการเรียนรู้เน้นกระบวนการที่ผู้เรียนรับสารและแปลความ ความหมายของสื่อการสอน (Instructional Media) คำว่า “สื่อการสอน” ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายหลายลักษณะ อาทิ

ศักดิ์พันธ์ ดันวิมณรัตน์ (มปป:1) สื่อมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่าสื่อคือ ทำการติดต่อถึงกันชักนำให้รู้จักกันเป็นความหมายในลักษณะคำกริยา อีกความหมายหนึ่งคือผู้หรือสิ่งของที่ทำให้การติดต่อให้ถึงกันถึงกันชักนำให้รู้จักกัน

กิดานันท์ มลิทอง (2548: 100) ให้ความหมายว่า สื่อใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นเทป บันทึกละเอียด สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ รูปภาพ ฯลฯ ซึ่งเป็นวัสดุบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน หรือเป็นอุปกรณ์เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาจากวัสดุสิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุอุปกรณ์ ทางกายภาพที่นำมาใช้ในเทคโนโลยีเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอนส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนวางไว้ได้เป็นอย่างดี

กิดานันท์ มลิทอง (2544:1) ให้ความหมายว่า สื่อนั้นเป็นสื่อที่บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในรูปแบบของวัสดุ อุปกรณ์และเทคนิควิธีการ โดยอาจเป็นหนังสือ แผนภูมิ รูปภาพ สไลด์ แถบวีดิทัศน์ แผ่นโปร่งใส เครื่องฉายข้ามศีรษะ เครื่องเล่นวีซีดี ลำโพง ไมโครโฟน โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ รวมถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบเครื่องเข้ามาใช้ร่วมในการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และได้ประสิทธิผลเพิ่มพูนยิ่งขึ้นด้วย

จรรยา เหนียนเฉลย (2546: 14) ให้ความหมายว่าสื่อการสอนหมายถึงการนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งหมายถึงการนำวัสดุเครื่องมือและวิธีการมาเป็นสะพานเชื่อมโยงความรู้เนื้อหาไปยังผู้เรียนได้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอดซึ่งกันและกัน ได้ผลตรงตามจุดมุ่งหมาย

ลำลี รักสุทธิ (2553:9) ให้ความหมายของสื่อว่า “สื่อ” คือ ตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ แปล หรือช่วยทำเนื้อหาที่ยากให้เป็นง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนอย่างเป็นรูปธรรมแบบง่ายๆ ในบรรยากาศการ

เรียนรู้ที่สนุกสนาน ตื่นเต้น ใฝ่ใจ ผู้เรียนเกิดความสนใจในเรื่องที่เรียน สามารถแก้ปัญหาการเรียน การสอนได้ ทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปด้วยความสะดวกราบรื่น บรรลุเป้าหมายได้ง่ายกว่า สะดวกกว่า นำนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้และเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

จินดา อุสมาน (2548: 42) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ช่วยให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่าง รวดเร็วและชัดเจนในเนื้อหามากขึ้น และยังส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมการ เรียนการสอนที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนจนส่งผลดีต่อความรู้ความเข้าใจ ของผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543:207) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนรู้อ้างถึงสิ่งที่นำ ความรู้ไปสู่ผู้เรียน อยู่ในรูปของสิ่งพิมพ์หรือไม่ใช่สิ่งพิมพ์ก็ได้ สื่อการสอนที่ใช้สิ่งพิมพ์คือ สื่อ ประเภทโสตทัศนูปกรณ์ (Audio Vids) หมายถึง วัสดุเครื่องมือ อุปกรณ์และวิธีการทางโสต ทัศนศึกษา

วรรณา เจียมทะวงค์ (2550 อ้างถึงใน นูริยะห์ รักปราชญ์, 2551: 44) ได้ให้ ความหมายของสื่อการสอนว่าหมายถึงสิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลาง นำความรู้ไปสู่ผู้เรียนและทำให้ การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างดี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “สื่อ การ ศึกษา” ไว้ดังนี้ (นาม) วิธีการเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้เป็นสื่อในการศึกษา

จากความหมายของสื่อการสอนที่มีผู้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะดังกล่าว ข้างต้นนั้นสรุปได้ว่าสื่อการสอนนั้นหมายถึงอะไรก็ได้ไม่ว่าจะเป็นวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการหรือ กระบวนการที่ครูหรือผู้สอนนำมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อช่วยในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ไปยังผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.3.2 ประเภทของสื่อการสอน

สื่อการสอนนั้นมีจำนวนมากจึงจำเป็นต้องจัดให้เป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวก ในการนำมาใช้และเก็บรักษา การจำแนกประเภทของสื่ออาจทำได้หลายแบบโดยยึดหลักในการ จำแนกที่แตกต่างกันออกไป ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกประเภทและชนิดของสื่อการ สอนไว้ตามลักษณะต่าง ๆ กันเช่น ตามรูปร่างลักษณะ ตามคุณสมบัติ ตามความสะดวกในการใช้ ตามประสบการณ์ วัฒนธรรมนามธรรมที่ได้รับจากอุปกรณ์นั้นๆ เช่น

โรเบิร์ต อี เดอคิฟเฟอร์ (Roert E de Kieffer : 15 อ้างถึงในกิดานันท์ มลิทอง, 2543 :90) ได้แบ่งวัสดุอุปกรณ์เป็น 3 ประเภท

1. สื่อประเภทที่ไม่ต้องใช้เครื่องฉายประกอบ (Non – projected Materials) ได้แก่ รูปภาพแผนภูมิ แผนสถิติ ของจริง ของเลียนแบบ บทเรียนสำเร็จรูป ของตัวอย่างหุ่นจำลอง แผนที่ ลูกโลก กระดานดำ กระดานแม่เหล็ก กระดานผ้าล้าสี รวมทั้งกิจกรรมเช่น การแสดงละคร ทัศนศึกษา และการจัดนิทรรศการ เป็นต้น

2. สื่อประเภทที่ต้องใช้เครื่องฉายประกอบ (Projected Materials) ได้แก่ สไลด์ फिल्मสตริป ภาพโปร่งแสง ภาพทึบแสง ภาพยนตร์ फिल्मรูป เป็นต้น

3. วัสดุและอุปกรณ์ประเภทเสียง ได้แก่ แผ่นเสียง รายการวิทยุกระจายเสียง เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

อีลี (Ely, อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2543:93-94) ได้จำแนกสื่อการสอนตามทรัพยากรการเรียนรู้ (Learning Resources) เป็น 5 รูปแบบได้แก่

1. คน (People) หมายความถึง บุคลากรที่อยู่ในระบบของโรงเรียน ได้แก่ ครู ผู้บริหาร ผู้แนะแนวการศึกษา ผู้ช่วยสอน หรือผู้ที่อำนวยความสะดวกด้านต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2. วัสดุ (Materials) วัสดุในการศึกษาโดยตรง จะเป็นประเภทที่บรรจุเนื้อหาบทเรียนโดยรูปแบบของวัสดุมีใช้สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง เช่น หนังสือ สไลด์ แผนที่ แผ่นซีดี หรือสื่อต่างๆ ที่เป็นทรัพยากรในโรงเรียนและได้รับการออกแบบมาเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ส่วนวัสดุที่นำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนั้น จะมีลักษณะเช่นเดียวกับวัสดุที่ใช้ในการศึกษาข้างต้น เพียงแต่เนื้อหาที่บรรจุในวัสดุนั้นส่วนมากจะอยู่ในรูปของการให้ความบันเทิง เช่น เกมคอมพิวเตอร์ หรือภาพยนตร์สารคดีชีวิตสัตว์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มักมองไปในรูปของความบันเทิงแต่ก็สามารถให้ความรู้ได้เช่นกัน

3. อาคารสถานที่ (Settings) หมายถึง ตัวตึก ที่ว่าง สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งมีผลเกี่ยวข้องกับทรัพยากรรูปแบบอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วและกับผู้เรียนด้วย สถานที่สำคัญในการศึกษา ได้แก่ ตึกเรียนและสถานที่อื่นๆ ที่ออกแบบมาเพื่อการเรียนการสอนโดยส่วนรวม เช่น ห้องสมุด หอประชุม สนามเด็กเล่น เป็นต้น ส่วนสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนก็สามารถประยุกต์ใช้เป็นทรัพยากรสื่อการเรียนรู้ได้เช่นกัน เช่น โรงงาน ตลาด สถานที่ทางประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

4. เครื่องมือและอุปกรณ์ (Tools and Equipment) เป็นทรัพยากรทางการเรียนเพื่อช่วยในการผลิตหรือใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่นส่วนมากมักเป็นเครื่องมือด้านโสตทัศนอุปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เช่น เครื่องถ่ายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือแม้แต่ตะปู ไขควง เหล่านี้เป็นต้น

5. กิจกรรม (Activities) โดยทั่วไปแล้วกิจกรรมที่กล่าวถึงมักเป็นการดำเนินงานที่สร้างขึ้นเพื่อกระทำร่วมกับทรัพยากรอื่นๆ หรือเป็นเทคนิควิธีการพิเศษเพื่อการเรียนการสอน เช่นการสอนแบบโปรแกรม เกม หรือการจำลอง การจัดทัศนศึกษา ฯลฯ กิจกรรมเหล่านี้มักมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่ตั้งขึ้น มีการใช้วัสดุการเรียนเฉพาะแต่ละวิชา หรือมีวิธีการพิเศษในการเรียนการสอน

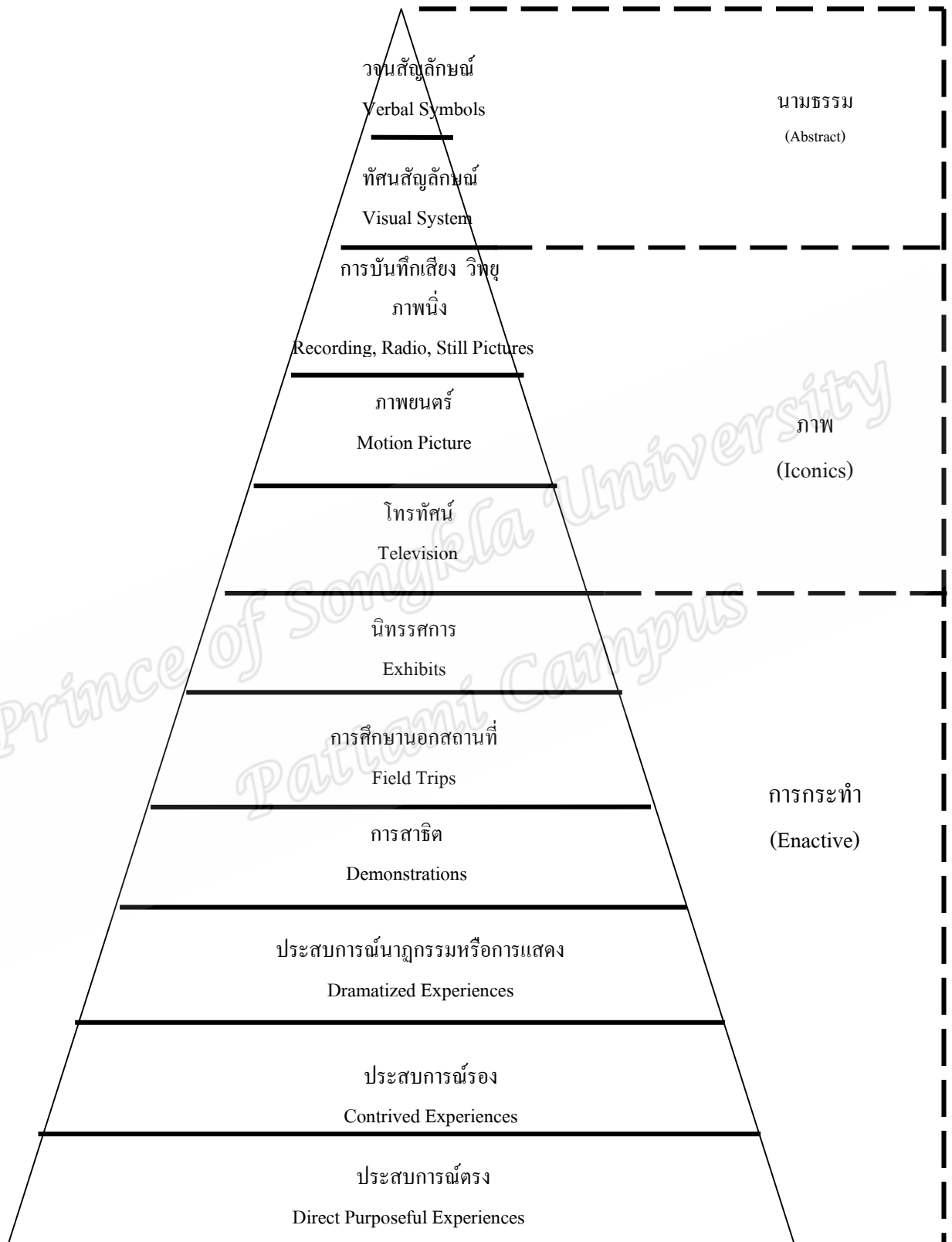
เกอร์ลัช และอีลี (Gerlach and Ely) 1980 :47-50 อ้างถึงในมูฮัมหมัดนาเซ สามะ (2551:35-3) ได้แบ่งสื่อการสอนออกเป็น 6 ประเภทได้แก่

1. ภาพนิ่ง
2. การบันทึกเสียง
3. ภาพเคลื่อนไหว
4. โทรทัศน์
5. ของจริง สถานการณ์จำลอง
6. การสอนแบบโปรแกรมและคอมพิวเตอร์

นอกจากนี้ เอดการ์เดล (Edger Dale, 90 - 91 อ้างถึงใน กิดานันท์ มลิทอง, 2544: 4) ได้จำแนกสื่อยึดหลักสื่อที่เป็นรูปธรรมเรียงลำดับไปหาสื่อที่เป็นนามธรรมมี 11 ชั้น

1. ประสบการณ์ตรง เป็นประสบการณ์ขั้นที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดโดยการให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงจากของจริง สถานการณ์จริงหรือด้วยการกระทำของตนเองเช่น การจับต้อง การเห็นเป็นต้น
2. ประสบการณ์รอง เป็นการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดซึ่งอาจเป็นของจำลองหรือการจำลองก็ได้
3. ประสบการณ์ นาฏกรรมหรือการแสดง เป็นการแสดงบทบาทสมมติหรือการแสดงละคร เพื่อเป็นการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนในเรื่องที่มีข้อจำกัดด้วยยุคสมัยเวลาและสถานที่ เช่น เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวที่เป็นนามธรรมเป็นต้น
4. การสาธิต เป็นการแสดงหรือการกระทำประกอบคำอธิบาย เพื่อให้เห็นลำดับขั้นตอนของการกระทำนั้น
5. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการให้ผู้เรียนได้รับและเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆภายนอกสถานที่เรียน อาจเป็นการเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ การสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ฯลฯ เป็นต้น
6. นิทรรศการ เป็นการจัดแสดงสิ่งของต่างๆ การจัดป้ายนิเทศ ฯลฯ เพื่อให้สารประโยชน์และสาระแก่ผู้ชม เป็นการให้ประสบการณ์แก่ผู้ชมโดยการนำประสบการณ์หลายอย่างมาผสมผสานกันมากที่สุด

7. โทรทัศน์ โดยใช้ทั้งโทรทัศน์การศึกษาและโทรทัศน์การสอน เพื่อให้ ข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนหรือผู้ชมที่อยู่ในห้องเรียนหรืออยู่ที่บ้าน และใช้ส่งได้ทั้งในระบบวงจร เปิดและวงจรปิด การสอนอาจเป็นการสอนสดหรือบันทึกลงวีดิทัศน์ก็ได้
8. ภาพยนตร์ เป็นภาพที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ลงบนฟิล์มเพื่อให้ผู้เรียน ได้รับประสบการณ์ทั้งภาพและเสียงโดยใช้ประสาทตาและหู
9. การบันทึกเสียง วิทยุ ภาพนิ่ง การบันทึกเสียงอาจเป็นทั้งในรูปของ แผ่นเสียงหรือเทปบันทึกเสียง วิทยุเป็นสื่อที่ให้เฉพาะเสียง ส่วนภาพนิ่งอาจเป็นรูปภาพ สไลด์ โดยเป็นภาพวาด ภาพถ่าย หรือภาพเหมือนจริงก็ได้ ข้อมูลที่อยู่ในสื่อชิ้นนี้จะให้ประสบการณ์แก่ ผู้เรียนที่ถึงแม้จะอ่านหนังสือไม่ออกแต่ก็สามารถจะเข้าใจเนื้อหาเรื่องราวที่สอนได้ เนื่องจากเป็น การฟังหรือดูภาพเท่านั้นไม่จำเป็นต้องอ่าน
10. ทักษะสัญลักษณ์ เช่น แผนที่ แผนภูมิ แผนสถิติ หรือเครื่องหมายต่างๆ ซึ่ง เป็นสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์แทนความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ หรือข้อมูลที่ต้องการให้เรียนรู้
11. วนะสัญลักษณ์ เป็นประสบการณ์ขั้นที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ได้แก่ ตัวหนังสือในภาษาเขียนและเสียงของคำพูดในภาษาพูด

ภาพประกอบ 2 กรวยประสบการณ์ของเอดการ์เคล (กิดานันท์ มลิทอง, 2544 : 4)

การใช้กรวยประสบการณ์ของเดล จะเริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์หรือการกระทำจริงเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงเรียนรู้โดยการเฝ้าสังเกตในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไปของการได้รับประสบการณ์รอง ต่อจากนั้นจึงเป็นการเรียนรู้ด้วยการรับประสบการณ์โดยผ่านสื่อต่างๆ และท้ายที่สุดเป็นการให้ผู้เรียนเรียนจากสัญลักษณ์ซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ลำลี รักสุทธิ (2553 : 10) ได้แบ่งประเภทของสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. แบ่งตามรูปลักษณ์ หมายถึงลักษณะรูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ปริมาตรของสื่อต่างๆซึ่งจะแบ่งได้ตามลักษณะดังนี้

ตารางที่ 3 ประเภทของสื่อการสอนแบ่งตามรูปลักษณ์ (ลำลี รักสุทธิ, 2553 : 10)

ประเภทวัสดุ	ประเภทอุปกรณ์	ประเภทวิธีการ
1. หนังสือเรียน สิ่งพิมพ์	1. คอมพิวเตอร์	1. การอธิบาย
2. เอกสารประกอบการเรียน	2. เครื่องฉายโปรเจกเตอร์	2. การสาธิต
3. แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ	3. วิทยุ	3. การบรรยาย
4. ใบงาน ใบกิจกรรม	4. โทรทัศน์	4. การแสดงบทบาทสมมติ
5. รูปภาพ	5. เทป	5. การเล่นเกม
6. แถบบันทึกเสียง	6. เครื่องเล่นวีซีดี	6. การร้องเพลง
7. แผนภูมิ	7. จอโปรเจกเตอร์	7. การเรื่อง / เล่านิทาน
8. แผ่นซีดีรอม	9. วิทยุทัศน์	8. การจัดกลุ่มศึกษา
9. แผ่นซีดี	10. ภาพยนตร์	9. เพื่อนช่วยเพื่อน
10. ชุดการสอน	11. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	10. วิธีสอนแบบต่าง ๆ
11. หนังสือเสริมประสบการณ์	12. อินเทอร์เน็ต ฯลฯ	

2. แบ่งตามลักษณะการนำไปใช้ ซึ่งได้แบ่งสื่อออกตามการใช้งาน ดังนี้

2.1 สื่อสำหรับใช้เรียน (สำหรับนักเรียน) คือ สื่อที่ใช้สำหรับการเรียนจะเป็นสำหรับนักเรียนใช้ เป็นสื่อประเภทวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ วิทยุทัศน์ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือเรียน แบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะ เอกสารประกอบการเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านประกอบ หนังสือ ประกอบการเรียน ใบความรู้ ใบกิจกรรม ใบงาน แผนภูมิ

แผนภาพ ไปสเตอร์ หุ่นจำลอง ของจริง ซีดีรอม เทปบันทึกเสียง ซีดี วีซีดี แหล่งเรียนรู้ ในโรงเรียน สถานประกอบการ ชุมชน สื่อสำหรับนักเรียนแต่ละชั้นจะมีการสอดคล้องกับนักเรียนแต่ละวัย ซึ่งจะมีคำชี้แจง คำนำ คำแนะนำ หรืออาจมีใบความรู้ประกอบ เพื่อสื่อให้นักเรียนเข้าใจ เนื้อหาง่ายขึ้น และมีลักษณะสอดคล้องกับธรรมชาติวิชาหรือเนื้อหาที่ครูต้องการนำมาใช้แก้ปัญหา

2.2 สื่อสำหรับใช้สอน (สำหรับครู) คือ สื่อที่ใช้สำหรับการสอน ซึ่งถือว่าเป็นสื่อสำหรับครูใช้เพื่อประกอบการสอน การให้ความรู้แก่นักเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยครูอธิบาย ขยายความสื่อจากนามธรรมเป็นรูปธรรม ดังนั้นสื่อสำหรับครูจึงเป็นสื่อประเภทคู่มือครู อาจเป็นรูปของวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ วัสดุทัศน โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือเรียน ชุดเฉลยแบบฝึก ชุดกิจกรรม แบบฝึกทักษะ แบบฝึกเสริมทักษะ เอกสารประกอบการสอน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือประกอบ การสอน ซึ่งชื่อที่กล่าวมานี้จะสอดคล้องกับชุดที่นักเรียนใช้แต่สำหรับครูจะมีคู่มือเฉลยประกอบ สื่อที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ตามลักษณะและประโยชน์การใช้ ดังนี้

ตารางที่ 4 สื่อนวัตกรรมสำหรับครูและสื่อนวัตกรรมสำหรับนักเรียน

สื่อนวัตกรรมสำหรับครู	สื่อนวัตกรรมสำหรับนักเรียน
1. คู่มือครู	1. แบบฝึกทักษะ
2. เอกสารประกอบการสอน	2. แบบฝึกเสริมทักษะ
3. ชุดเฉลยแบบฝึกหัด	3. แบบฝึกหัด
4. ชุดเฉลยแบบฝึกทักษะ	4. บทเรียนสำเร็จรูป
5. ชุดการสอน	5. เอกสารประกอบการเรียน
6. เครื่องมือวัดผลประเมินผล	6. ชุดการสอน
7. สื่อประสมชนิดต่าง ๆ	7. แบบฝึกกิจกรรม
8. หนังสืออ้างอิง	8. ใบงาน
9. อุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ	9. ใบกิจกรรม
10. วิธีสอนแบบต่างๆ	10. ใบความรู้
11. คู่มือกิจกรรม	11. ชุดฝึกปฏิบัติ
12. โครงการ	12. หนังสือเสริมประสบการณ์
13. วิจัยในชั้นเรียน	13. หนังสือส่งเสริมการอ่าน
14. การศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล	14. หนังสืออ่านเพิ่มเติม
15. หนังสืออ่านเพิ่มเติม	15. เพลง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

สื่อวัตกรรมการสำหรับครู	สื่อวัตกรรมการสำหรับนักเรียน
16. เพิ่มพัฒนาผู้เรียน	16. เกม
17. ข้อมูลนักเรียน	17. ปริศนาคำทาย
18. ใบความรู้สำหรับครู	18. โครงการงาน
19. คอมพิวเตอร์ช่วยสอน	19. แหล่งเรียนรู้

จากการจัดประเภทสื่อการสอนข้างต้น พบว่านักวิชาการได้แบ่งประเภทของสื่อแตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะเด่นของสื่อการสอนซึ่งผู้ศึกษาได้สรุปว่า การจัดประเภทของสื่อการสอน แม้จัดแบ่งได้หลายแนว แต่ก็สามารถสรุปได้เป็นประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. วัสดุ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่มีการผูกพัน สัมผัสได้ เช่น ซอคล้อง ภาพยนตร์ ฟิล์ม ภาพถ่าย สไลด์ ฯลฯ

2. อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งช่วยสอนที่เป็นเครื่องมือ เช่น กระดานดำ เครื่องฉายภาพยนตร์ กล้องถ่ายภาพ เครื่องรับโทรทัศน์ ฯลฯ

3. กระบวนการและวิธีการ หมายถึง การจัดระบบ การสาธิต การทดลอง เกม และกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น และมุ่งให้นักเรียนปฏิบัติ

2.3.3 ประโยชน์ของสื่อการสอน

สื่อการสอนมีประโยชน์และความสำคัญในกระบวนการเรียนการสอน เพราะสื่อการสอนทำให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น ประหยัดเวลา สื่อการสอนช่วยถ่ายทอดความรู้ สึกความคิดเห็นระหว่างครูและนักเรียน ช่วยสร้างความเข้าใจในเรื่องราวที่ครูสอนได้เร็วและจำได้อย่างถาวร สามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น ทำให้นักเรียนรู้จักการอภิปราย แสดงความคิดเห็น สื่อการสอนมีความจำเป็นในการสอน เพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นมากทำให้ครูต้องสอนเนื้อหาวิชามากขึ้น จำนวนนักเรียนเพิ่มมากขึ้น สื่อการสอนมีความสำคัญในการสอน ที่จะเน้นเอกบุคลิกให้มีประสิทธิภาพ นักเรียนที่มีภูมิหลังและความพร้อมที่แตกต่างกัน ครูต้องรู้จักใช้สื่อการสอนและเทคนิคที่จะทำให้นักเรียนมีความสนใจในบทเรียนและเกิดประสิทธิผลในการเรียน ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรคำนึงถึงประโยชน์และความสำคัญของสื่อการสอน

จรรยา เหนียนเฉลย (2546: 17 - 18) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของสื่อการสอนไว้ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้คุณภาพการเรียนรู้ดีขึ้น เพราะผู้เรียนเกิดความเข้าใจเป็นรูปธรรมชัดเจน

2. ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ในปริมาณมากขึ้น ในเวลาที่กำหนดไว้
3. ช่วยให้ผู้เรียนสนใจ และมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการเรียนการ

สอน

4. ช่วยให้ผู้เรียนจำ สร้างความประทับใจและการเรียนรู้มีความคงทน
5. ช่วยส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาในขบวนการเรียน
6. ช่วยให้ผู้สามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เรียนรู้ได้ลำบากเพราะ
  - 6.1 ทำสิ่งที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น
  - 6.2 ทำสิ่งที่เป็นามธรรมให้เป็นรูปธรรมขึ้น
  - 6.3 ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง
  - 6.4 ทำสิ่งที่เคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงช้าให้ดูเร็วขึ้น
  - 6.5 ทำสิ่งที่ใหญ่มากให้ย่อขนาดลง
  - 6.6 ทำสิ่งที่เล็กมาให้ขยายขนาดขึ้น
  - 6.7 นำอดีตมาให้ศึกษาได้
  - 6.8 นำสิ่งที่อยู่ไกลหรือลึกลับมาศึกษาได้

กิดานันท์ มะลิทอง (2543: 98) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อการสอนไว้ว่าสื่อการสอนก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับผู้เรียนและผู้สอนคือ

1. สำหรับผู้เรียนได้แก่
  - 1.1 เป็นสิ่งที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาบทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในระยะเวลาอันสั้น และสามารถช่วยให้เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว
  - 1.2 สื่อจะช่วยกระตุ้นและสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน ทำให้เกิดความสุขและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการเรียน
  - 1.3 การใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันและเกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน
  - 1.4 ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์อันดีในระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและกับผู้สอนด้วย
  - 1.5 ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีให้การศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์จากการใช้สื่อเหล่านั้น
  - 1.6 ช่วยแก้ปัญหาเรื่องของความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการจัดให้มีการใช้สื่อในการศึกษารายบุคคล

2. สำหรับผู้สอนได้แก่

2.1 การใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ประกอบการเรียนการสอน เป็นการช่วยให้บรรยากาศในการสอนน่าสนใจยิ่งขึ้น ทำให้ผู้สอนมีความสุขสนุกสนานในการสอนมากกว่าวิธีการที่เคยใช้การบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้เพิ่มขึ้นด้วย

2.2 สื่อจะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้สอนในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาจากสื่อได้เอง

2.3 เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมและผลิตวัสดุใหม่ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอน ตลอดจนศึกษาค้นเทคนิควิชาการต่างๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

สาลี รักสุทธิ (2553 : 13) กล่าวถึง ประโยชน์ของสื่อการสอน คือ

1. เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูล ได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
2. เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้ครูสอนเนื้อหาให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น
3. เป็นเครื่องช่วยเร่งเวลาการสอนให้สั้นลง
4. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาง่ายขึ้น
5. ช่วยทำเรื่องที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม
6. ช่วยทำเรื่องยากให้เป็นง่าย
7. ช่วยกระตุ้นและเร้าความสนใจให้กับนักเรียนมากขึ้น
8. ช่วยให้การเรียนเนื้อหาง่ายขึ้น
9. นักเรียนประสบความสำเร็จจากการเรียนมากขึ้น
10. ช่วยให้นักเรียนไม่เบื่อในการเรียน
11. ช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการเรียน

โดยรวม

12. เป็นเครื่องยืนยันถึงการพัฒนาตนเองของครู
13. เป็นเกราะกำบังตนเองของครูได้อย่างดี
14. เป็นตัวชี้วัดคุณภาพของครูได้เป็นอย่างดี

สุพัฒน์ ส่องแสงจันทร์ (2543 : 15) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสื่อการสอนว่าสื่อ นั้นต้องใช้ผ่านประสาทสัมผัสเพื่อการรับรู้ของมนุษย์มีอยู่ 5 ทางคือ ทางตา ทางหู ทางกาย ทาง ลิ้นและทางจมูกโดยที่ในวันหนึ่งๆคนเราจะใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ต่างกัน คิดเป็นร้อยละ ดังนี้

ทางตา ร้อยละ 83

ทางหู ร้อยละ 11

ทางกาย ร้อยละ 1.5

ทางลิ้น ร้อยละ 1

ทางจมูก ร้อยละ 3.5

จะเห็นได้ว่าในวันหนึ่งๆคนเราจะใช้ประสาทสัมผัสทางตาและทางหูหรือคนเราจะดูและฟังถึงร้อยละ 94 ดังนั้นในด้านการศึกษาก็ได้นำสื่อมาช่วยในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสส่วนที่ใช้มากที่สุดในการรับรู้

จาร์วัญ สองเมือง (2546: 37-38) ได้กล่าวว่า สื่อการสอนเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้และความคิดระหว่างครูกับผู้เรียน เป็นเครื่องช่วยให้บทเรียนง่ายขึ้นเพราะสื่อการสอนจะช่วยให้ครูสามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริง ทักษะ ทศนคติ ความรู้ความเข้าใจและความซาบซึ้งเห็นคุณค่าในเรื่องราวที่สอน คุณค่าบางประการจากการใช้สื่อการสอน มีดังนี้

1. คุณค่าทางวิชาการ สรุปเป็นข้อๆ ดังนี้

1.1 ผู้เรียนที่ได้รับการสอนจากการใช้สื่อการสอนจะได้รับประสบการณ์ตรงและเรียนได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ใช้สื่อการสอน

1.2 ลักษณะที่เป็นรูปธรรมของสื่อการสอน ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งต่างๆ เข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆ ได้กว้างขวางเป็นแนวทางให้เข้าใจสิ่งอื่นๆ ได้ดียิ่งขึ้นและยังช่วยให้ส่งเสริมด้านความคิดและการแก้ปัญหาอีกด้วย

1.3 จากการวิจัยสรุปว่า สื่อการสอนให้ประสบการณ์ที่เป็นจริงแก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง จดจำเรื่องราวต่างๆ ได้มากและได้นาน

1.4 สื่อการสอน โดยเฉพาะภาพยนตร์ จะช่วยเร่งทักษะในการเรียนรู้ได้มากขึ้น

2. คุณค่าด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ สรุปเป็นข้อๆ ได้ ดังนี้

2.1 สื่อการสอนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและต้องการเรียนในสิ่งต่างๆ มากขึ้น เช่น อ่าน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จินตนาการ เจตคติ เป็นต้น

2.2 ทำให้ผู้เรียนมีมีมโนภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้องสมบูรณ์และก่อให้เกิดความคิดรวบยอดเป็นอย่างเดียวกัน ทั้งมีอิทธิพลต่อเจตคติของผู้เรียนด้วย

2.3 สื่อการสอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพอใจและช่วยทำให้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง

3. คุณค่าทางด้านเศรษฐกิจการศึกษา สรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

3.1 สื่อการสอนสามารถช่วยให้ผู้เรียนที่เรียนช้าช้าให้เรียนได้เร็วและมาก
 3.2 การสอนโดยการอธิบายอย่างเดียว เป็นการสิ้นเปลืองเวลาที่สุดเพราะผู้เรียนจะลืมนง่าย แต่ถ้าใช้สื่อการสอนจะช่วยขจัดความสิ้นเปลืองนี้ และยังช่วยให้ครูที่สอนคืออยู่แล้วสอนดียิ่งขึ้น

3.3 สื่อการสอนช่วยประหยัดค่าพูดและเวลาของครู และช่วยประหยัดเวลาของผู้เรียน ทำให้มีเวลาเหลือที่จะศึกษาบทเรียนอื่นๆต่อไป

3.4 สื่อการสอนช่วยขจัดปัญหาเรื่องสถานที่ เวลา และระยะทางนั้นคือสื่อการสอนจะสามารถนำสิ่งที่เกิดในอดีตมาศึกษาได้

จะเห็นได้ว่าสื่อมีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะจะเป็นศูนย์กลางแห่งความสนใจช่วยให้เข้าใจในเรื่องที่ต้องการศึกษาได้โดยง่าย จำได้นาน และเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องนอกจากนั้นผู้ใ้ยังสามรถเลือกใช้สื่อประเภทต่างๆได้ตามที่ต้องการอีกด้วย

2.4 สื่อการสอนอิสลามศึกษา

การจัดการการศึกษาตามหลักสูตรอิสลามศึกษาขั้นพื้นฐานได้เน้นให้ผู้สอนให้ความสำคัญกับผู้เรียน ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นสื่อจึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในการศึกษาและส่งเสริมให้มีสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาหาความรู้ (วรณัน บุณศรี, 2550 : 75 อ้างใน นูริยะห์ รักปราชญ์ 2551 : 42) ผู้สอนจะเป็นผู้จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมรวมทั้งสื่อการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังอาเยฮ์อัลกุรอานที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْءَ أَخِيهِ قَالَ يَا وَيْلَتَا أَعَجَزْتُ

أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُوَارِي سَوْءَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ ( )

(المائدة:)

ความว่า “อัลลอฮ์ได้ส่งกาตัวหนึ่งมาสู่หาในคืน เพื่อที่จะให้เขา (กอบีล) เห็นว่าเขาจะกลบศพน้องชายเขาอย่างไร เขากล่าวว่า โอ้ ความพินาศของฉัน ฉันไม่สามารถที่จะเป็นเช่นกาตัวนี้แล้วกลบศพน้องชายของฉันเขียวหรือนี้ แล้วก็กลายเป็นคนหนึ่งในหมู่ผู้ตรอมใจ” (อัลมาอิดะฮ : 31)

จากโองการดังกล่าว อัลลอฮ์ ﷻ ได้ส่งนกกลางมาสู่คืน ซึ่งเป็นสื่อให้กอบีลเห็น และรับรู้ถึงสิ่งที่อัลเลาะห์ ﷻ ทรงสอนให้เขาได้เรียนรู้ถึงวิธีการจัดการกับศพน้องชายของเขา

อัดนันย์ อาลีกาแห (2551 : 57-59) ได้กล่าวว่าในการจัดการเรียนการสอนของท่านนาบีมุฮัมมัด ﷺ ในฐานะผู้เป็นครูท่านได้เลือกใช้สื่อต่างๆทั้งที่เป็นสื่อโสตและสื่อทัศน์ที่เหมาะสมทั้งนี้เพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาการสอนให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องและง่ายขึ้น al - Qaradawi. 1995 : 144 อ้างถึงใน อัดนันย์ อาลีกาแห 2551 : 57) ซึ่งเป็นที่ประจักษ์ว่าสภาพความเป็นอยู่ของมุสลิมยุคต้นๆนั้นเป็นไปด้วยความเรียบง่าย ซึ่งไม่สามารถมองภาพว่าเขาเหล่านั้นใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อเป็นสื่อการสอนที่แน่นอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านนาบีมุฮัมมัด ﷺ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือและไม่สามารถเขียนได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงใช้เครื่องมือและสื่อที่เอื้ออำนวยในสมัยของท่าน โดยส่วนใหญ่ท่านจะใช้อวัยวะในร่างกายในการอธิบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอวัยวะมือ Ismail Ali. (2002 : 382 อ้างถึงใน อัดนันย์ อาลีกาแห 2551 : 57) โดยท่านได้ใช้มือในการช่วยสอนและอธิบาย ดังตัวอย่าง

1. วาดรูปบนดินประกอบการอธิบาย

ดังรายงาน ท่านนาบีมุฮัมมัด ﷺ ความว่า ท่านนาบีมุฮัมมัด ได้ลากเส้นหนึ่งเส้น แล้วท่านกล่าวว่านี่คือทางของอัลลอฮ์ แล้วท่านได้ลากเส้นอีกหลายเส้นจากด้านขวาและด้านซ้าย และท่านกล่าวว่านี่คือแนวทางที่หลากหลายทุกแนวทางจะมีชัยตอนคอยชักจูงสู่แนวทางดังกล่าว แล้วท่านก็ได้อ่านอายะฮ์

وَأَنْ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السَّبِيلَ فَتَفْرَقَ بِكُمْ
عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكَ وَمَا كُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ( )
(الانعام:)

ความว่า “และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรงพวกเจ้าจงปฏิบัติตามมันเถิดและอย่าปฏิบัติตามหลายๆทางเพราะมันจะทำให้พวกเจ้าแยกออกไปจากทางของพระองค์ได้ตั้งเสียมันไว้แก่พวกเจ้าเพื่อว่าพวกเจ้าจะยำเกรง”

(อัลอันอาม : 153)

หะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ อธิบายความหมายของอายะฮ. ในซูเราะฮอัลอันอาม ไม่เพียงใช้แค่เฉพาะคำพูดเท่านั้นแต่ท่านอธิบายโดยใช้สื่อที่สะดวกในขณะนั้น

2. ใช้ท่าทางประกอบการอธิบาย

บางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ใช้มืออันทรงเกียรติของท่านในการอธิบายคำสอนให้แก่บรรดาซอฮาบะฮเพื่อเพิ่มความเข้าใจและเน้นถึงความสำคัญในเนื้อหาคำสอนท่านนบี มุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

(انا وكافل اليتيم في الجنة هكذا، وأشار باصبعه السبابة وفرج بينهما¹)

ความว่า “ฉันและผู้ดูแลเด็กกำพร้าพำนักอยู่ในสวรรค์อย่างนี้แล้วท่านก็ได้ชูนิ้วชี้ และนิ้วกลาง โดยท่านแยกออกระหว่างสองนิ้วเล็กน้อย”

หะดีษนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวถึงคุณค่าของผู้ที่อุปการะดูแลเด็กกำพร้าว่าเขาผู้นั้นจะได้อยู่ได้ใกล้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ในสวนเข้าสวรรค์เปรียบเสมือนความใกล้ชิดระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วกลาง

3. ยกสิ่งต้องห้ามด้วยมือพร้อมแสดงแล้วอธิบาย

การสอนในบางครั้งท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล.) จับสิ่งที่ท่านต้องการห้ามแล้วชูขึ้นเพื่อให้บรรดาผู้อยู่ต่อหน้าของท่านได้เห็นพร้อมอธิบายว่าสิ่งดังกล่าวนี้ต้องห้ามในศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังได้เข้าใจในประเด็นดังกล่าว ดังรายงานจากท่าน อาลี บิน ฎอลิบบ (ร.ด) กล่าวว่า

¹ บันทึกโดย AL-Bukhari,1998 หมายเลขหะดีษ 5304

اخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم حريرا بشماله وذهبا
 بيمينه تم رفع بهما يديه ، فقال : " إن هذين حرام على ذكور
 امتي ، حل لئناتهم²)

ความว่า : “ครั้งหนึ่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้จับผ้าไหมด้วยมือ
 ขวาและจับทองด้วยมือซ้าย หลังจากนั้นท่านได้ยกทั้งสองอย่าง
 ขึ้นมา แล้วกล่าวว่า แท้จริงสิ่งทั้งสองนี้เป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับ
 บุรุษเพศจากบรรดาประชาชาติของฉัน และอนุญาตให้กับสตรี
 เพศ”

หะดิษข้างต้นแสดงให้เห็นว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้มือ ซะสิ่งของที่ต้องห้าม
 เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจรายละเอียดง่ายขึ้น และให้ความสำคัญในสิ่งที่ห้ามดังกล่าวดังนั้น ผู้บริหารต้อง
 จัดหาวัสดุและสื่อ

และสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเรา เช่น คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ เหตุการณ์และความคิด
 จัดเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้นและผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสิ่งนั้นๆได้ดีขึ้น ดังอาเยฮ์อัลกุรอาน
 ที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

فلا ينظرون إلى الإبل كيف خلقت ( ) وإلى السماء كيف
 رفعت ( ) وإلى الجبال كيف نصبت ( ) وإلى الأرض
 كيف سطحت ( ) (الغاشية: -)

ความว่า “พวกเขาไม่พิจารณาอูฐหรือว่ามันถูก และ
 บังเกิดมาอย่างไร และ (ไม่พิจารณา) ภูเขาบ้างหรือว่ามันถูก
 ยกให้สูงขึ้นได้ อย่างไร และ (ไม่พิจารณา) ภูเขาบ้างหรือว่ามัน
 ถูกปักตั้งไว้ได้อย่างไรและ (ไม่พิจารณา) แผ่นดินบ้างหรือว่ามัน
 ถูกแผ่ลาดได้อย่างไร” (อัลฆอชียะฮ. : 17-20)

² บันทึกโดย Abudawud, n.d. หมายเลขหะดีษ 4057

จากอายะฮ์จะเห็นความสำคัญของสื่อในอิสลามเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น (อัปศุรเราะห์มาน อัลคอลาวี 1979 : 33-34 อ้างใน มุฮัมมัดนาเซ สามะ 2551 : 36) และส่วนหนึ่งจากเครื่องมือในการเรียนรู้ในอิสลามนั้นก็คือการได้ยิน การได้เห็น และปัญญาความคิด (หัวใจ) ดังอายะฮ์อัลกุรอานที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

( ) **وَجَعَلْ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْبَصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ**
(النحل :)

ความว่า “และพระองค์ทรงทำให้พวกเขาได้ยิน และเห็นและมีหัวใจ (สำนึกและคิด) เพื่อพวกเขาจะได้ขอบคุณ”

(อันนะหฺล : 78)

จากอายะฮ์การได้ยินหมายถึง การได้รับความรู้ที่ผู้อื่นค้นหามาได้ ส่วนการเห็นหมายถึง สิ่งที่เพิ่มพูนขึ้นมาได้ด้วยการสังเกต และหัวใจ(สำนึกคิด) ก็คือการคัดเลือกสิ่งที่ไม่ดีและความไม่บริสุทธิ์ของมันออก การค้นหาสิ่งที่ดีที่สุดก็เป็นผลมาจากสิ่งทั้งสาม และพลังทั้งสามนี้ (การได้ยิน การเห็นและหัวใจ) เมื่อมันต่างสนับสนุนกันแล้วความรู้ความเข้าใจก็จะเกิดขึ้นซึ่งเป็นการที่พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้ทรงอำนวยพรโยชนให้แก่มนุษยชาติ

จะเห็นได้ว่าการได้ยินการเห็นและหัวใจ (สำนึกคิด) เป็นเครื่องมือของสื่อที่สำคัญที่สุดก็น่าจะเป็นสื่อที่จะต้องใช้องค์ประกอบสามสิ่งดังกล่าวคือการได้ยินการเห็นและหัวใจ (สำนึกคิด) ด้วย

สมาน บิลลาเต๊ะ (2549 : 26) ได้กล่าวว่าผู้ที่ทำหน้าที่จัดการการศึกษาอิสลาม ควรมีการดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้อิสลามศึกษาในการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้อิสลามศึกษา สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียนและสำหรับประกอบการสอนของครู
3. ศึกษาวิธีเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้อิสลามศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพเหมาะสม หลากหลาย สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษาและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

4. ศึกษาวิธีการวิเคราะห์ การประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้อิสลามศึกษาที่จัดทำขึ้นเอง

5. จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งเรียนรู้อิสลามศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนรู้อิสลามศึกษาที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษาและชุมชน

6. จัดให้มีการกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่ออิสลามศึกษาเป็นระยะ ๆ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาอิสลามศึกษาจะต้องรู้จักจัดทำและจัดหาสื่อการสอนอิสลามศึกษาให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้อิสลามศึกษาและความแตกต่างระหว่างบุคคลมาใช้ในสถานศึกษาและชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวไว้ในหลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553: 35) ว่าสื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเข้าถึงความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณลักษณะตามมาตรฐานของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการ และการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน

การจัดหาสื่อการเรียนรู้ ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาขึ้นเอง หรือปรับปรุงเลือกใช้อย่างมีคุณภาพจากสื่อต่างๆที่มีอยู่รอบตัวเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยสถานศึกษาควรจัดให้มีอย่างพอเพียงพอต่อการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาควรดำเนินการดังนี้

1. จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ ระบบสารสนเทศการเรียนรู้ และเครือข่ายการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน สังคมโลก

2. จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน เสริมความรู้ให้ผู้สอนรวมทั้งจัดหาสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

3. เลือกและใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ มีความเหมาะสมมีความหลากหลายสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

4. ประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้ที่เลือกใช้อย่างเป็นระบบ

5. ศึกษาค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

6. จัดให้มีการกำกับติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆและสม่ำเสมอ

ในการจัดทำสื่อ การเลือกใช้และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษาควรคำนึงถึงถึงหลักสำคัญของสื่อการเรียนรู้ เช่นความสอดคล้องกับหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เนื้อหา มีความถูกต้องและทันสมัยไม่กระทบความมั่นคงของชาติ ไม่ขัดต่อศีลธรรม มีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง รูปแบบที่น่าสนใจที่เข้าใจง่ายและน่าสนใจ

ดังนั้นสรุปได้ว่า พื้นฐานของการจัดการเรียนการสอนของท่านนาบีมูฮัมมัด ﷺ ท่านได้ใช้สื่อการสอนมาตลอด ทั้งนี้สื่อการสอนของท่านจะใช้สื่อที่หาได้ง่ายๆและอยู่ใกล้ตัวสื่อการสอนจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การสอนของครูและความเข้าใจของผู้เรียนง่ายขึ้นและการใช้สื่อการสอนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตามการใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นย่อมอยู่ที่ตัวครูเป็นหลัก กล่าวคือจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาบทเรียน จุดประสงค์ผู้เรียนและบุคลิกภาพของครูและครูจะต้องทดลองใช้ก่อนเสมอ

2.5 กระบวนการใช้สื่อการสอน

สื่อการสอนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน อันนับได้ว่ามีความสำคัญต่อผู้สอนและผู้เรียน เนื่องจากสื่อการสอนเป็นเครื่องมือ หรือสื่อกลางที่นำความรู้จากครูไปสู่ผู้เรียนแต่การที่ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากการเรียนการสอนมากน้อยเพียงไรนั้น มิได้อยู่ที่ลักษณะชนิดคุณภาพของสื่อเพียงอย่างเดียว ความจริงอยู่ที่ครูผู้ใช้สื่อการสอนนั้นว่ามีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อการสอนให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่เพียงใด ดังนั้นครูจะต้องมีการวางแผนการใช้สื่อที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา จำนวนของผู้เรียน ลักษณะการตอบสนองจากผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผลด้วย

ดังนั้นในการวางแผนการใช้สื่อการสอนให้มีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรจะได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การวางแผนอย่างเป็นระบบนี้สามารถใช้รูปแบบจำลองที่เรียกว่า The ASSURE model ของไฮนิกและคณะ (Heinich, and Others, 1999 อ้างถึงใน กิดานันท์ มะลิทอง, 2548 : 116-117) ได้ให้หลักการวางแผนการใช้สื่อไว้ว่ามีขั้นตอนดังนี้

2.5.1 ขั้นตอนการวางแผนและการผลิตสื่อการสอน

ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอนคือ การวางแผนในการเลือกใช้สื่อการสอน และการผลิตสื่อการสอนซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผนในการเลือกใช้สื่อการสอน

1.1 การวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียน (Analyze Learner Characteristics) เป็นการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนเพื่อผู้สอนจะได้ทราบว่า ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียนนั้นมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพราะการที่จะใช้สื่อให้ได้ผลดีย่อมจะต้องเลือกสื่อให้มีความสัมพันธ์กับลักษณะผู้เรียนในเรื่องนี้ผู้สอนต้องคำนึงถึงลักษณะทั่วไปและลักษณะเฉพาะของผู้เรียน ลักษณะทั่วไปได้แก่ อายุ ระดับความรู้ สังกศ เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของผู้เรียนแต่ละคน ถึงแม้ว่าลักษณะทั่วไปของผู้เรียนจะไม่มี ความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียนก็ตาม แต่ก็ เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถตัดสินระดับของบทเรียนและเพื่อเลือกตัวอย่างของเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ สำหรับลักษณะเฉพาะของผู้เรียนแต่ละคนนั้นนับว่ามีส่วนสำคัญกับเนื้อหาบทเรียนตลอดจนสื่อ การสอนและวิธีการที่จะนำมาใช้ในการสอน สิ่งที่ต้องนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่

1.1.1 ทักษะที่มีมาก่อน (Prerequisite Skills) เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนมีความรู้ พื้นฐานหรือทักษะที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนนั้นอะไรบ้างก่อนที่จะเรียน

1.1.2 ทักษะเป้าหมาย (Target Skills) ผู้เรียนมีความชำนาญในทักษะที่จะสอนนั้นมาก่อนหรือไม่ เพื่อจะได้สอนให้ตรงกับที่วางจุดมุ่งหมายไว้

1.1.3 ทักษะในการเรียน (Study Skills) ผู้เรียนมีความสามารถขั้นต้นทางด้านภาษา การอ่านเขียน การคำนวณ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยในการเรียนรู้ในระดับมากน้อยเพียงไร

1.1.4 ทศคติ (Attitudes) ผู้เรียนมีทัศนคติอย่างไรต่อวิชาที่จะเรียนนั้น

การวิเคราะห์นี้อาจทำได้ยากในบางครั้ง ทั้งนี้เพราะผู้สอนอาจมีเวลาน้อยในการสังเกตหรือผู้เรียนอาจมาจากที่อื่นที่เข้ามารับการสอ แต่ก็สามารถทำได้ด้วยการสนทนากับผู้เรียนร่วมชั้นอื่นๆ หรืออาจมีการทดสอบก่อนเรียน เพื่อดูพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละคน

จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน สามารถนำไปใช้ในการเลือกสื่อที่เหมาะสมได้ เช่น หากผู้เรียนมีทักษะในการอ่านต่ำกว่าเกณฑ์ก็สามารถช่วยได้ด้วยการใช้สื่อประเภทที่มีใช้สื่อสิ่งพิมพ์ หรือถ้าหากผู้เรียนในกลุ่มนั้นมีความแตกต่างกันมากก็สามารถให้เรียนด้วยชุดการเรียนรายบุคคล เป็นต้น

กิดานันท์ มลิทอง (2548 : 109) ได้ให้หลักการในการเลือกสื่อการสอนไว้ว่า

1. สื่อนั้นต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียนและจุดมุ่งหมายที่จะสอน
  2. เลือกสื่อที่มีเนื้อหาถูกต้อง ทันสมัยน่าสนใจ และเป็นสื่อที่จะให้ผลต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาวิชานั้น ได้ดีเป็นลำดับขั้นตอน
  3. เป็นสื่อที่เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น ความรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
  4. สื่อนั้นควรสะดวกในการใช้ มีวิธีใช้ไม่ซับซ้อนยุ่งยากจนเกินไป
  5. ต้องเป็นสื่อที่มีคุณภาพเทคนิคการผลิตที่ดี มีความชัดเจนและเป็นจริง
  6. มีราคาไม่แพงจนเกินไป หรือถ้าจะผลิตเองควรคุ้มกับเวลาและการลงทุน
- จากหลักการนี้สรุปได้ว่า การจะเลือกสื่อมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

กิดานันท์ มลิทอง (2543: 99) ได้เสนอไว้ว่าผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถ และทักษะในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน
2. จุดมุ่งหมายในการนำสื่อมาใช้ประกอบหรือร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นำบทเรียน ใช้ในการประกอบคำอธิบาย ใช้เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์แก่ผู้เรียนหรือใช้เพื่อสรุปบทเรียน
3. เข้าใจลักษณะเฉพาะของสื่อชนิดต่างๆ แต่ละชนิดว่า สามารถสร้างความสนใจและให้ความหมายต่อประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างไรบ้างเช่นหนังสือเรียน และสื่อสิ่งพิมพ์อื่นๆ ใช้เพื่อเป็นความรู้พื้นฐานและอ้างอิง ของจริงและของจำลองใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง แผนภูมิ แผนภาพและแผนสถิติ ใช้เพื่อต้องการเน้นหรือเพื่อแสดงให้เห็นส่วนประกอบหรือเปรียบเทียบข้อมูล สไลด์และฟิล์มสทริปใช้เพื่อเสนอภาพนิ่งขนาดใหญ่ให้ผู้เรียนเห็นทั้งชั้นหรือใช้เพื่อการเรียนรายบุคคลก็ได้ เหล่านี้เป็นต้น
4. ต้องมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งของสื่อการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษา สื่อบางอย่างจะคุ้มค่าในการผลิตเองหรือไม่ หรืออาจหาซื้อได้ที่ไหนบ้าง

จริยา เหนียนเฉลย (2546 : 18) แนะนำว่าครูควรเลือกใช้สื่อการสอน โดยพิจารณาจากคำถามต่อไปนี้

1. ความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่

เนื้อหา

2. ความถูกต้อง สื่อที่จะใช้ช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่

3. ความเข้าใจ สื่อที่ใช้จะช่วยให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียนหรือไม่

4. ประสิทธิภาพที่ได้รับ สื่อที่จะใช้จะช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพแก่นักเรียนหรือไม่

5. เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น จำนวนผู้เรียน ความสามารถ ความสนใจรวมทั้งทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่

6. เหมาะสมกับทัศนคติและทักษะของครูผู้สอนหรือไม่

7. ใช้การได้ดีในแง่ของประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่

8. คู่กับราคาและการลงทุนในการผลิตและการนำมาใช้หรือไม่

9. สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการหรือไม่

10. ระยะเวลาในการเสนอสื่อการสอนนั้นเหมาะสมหรือไม่

11. สื่อนั้นช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่น ๆ ที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้หรือไม่

12. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อที่แน่นอน อาทิเช่น สถานที่ แสงสว่าง สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เป็นต้น

คำลี รักสุทธี (2553 : 15) ได้กล่าวว่า ลักษณะของสื่อการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. มีลักษณะแปลกใหม่ ยังไม่เคยมีใครประดิษฐ์คิดค้นมาก่อน

2. มีความทันสมัย และล้ำสมัยเพราะคิดค้นขึ้นมาใหม่

3. มีคุณภาพสามารถแก้ปัญหาได้ตามเป้าหมาย

4. มีคุณค่าต่อวงการการศึกษา คือเป็นแรงกระตุ้นให้เพื่อนร่วมอาชีพให้อยากค้นพบสิ่งใหม่ต่อไป

5. สอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือประหยัด สะดวกหาง่ายราคาไม่แพง

6. จัดทำง่ายไม่ยุ่งยาก ครูและนักเรียนสามารถร่วมกันจัดทำเองได้

7. ไม่ใช้วัสดุราคาแพง แต่ใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น

8. มีความสะดวกใช้ง่าย ไม่สลับซับซ้อน

9. มีลักษณะคงทน

10. สามารถจัดเก็บได้ง่าย

11. กระตุ้นและเร้าความสนใจได้จริง
12. แปลเรื่องที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้จริง
13. มีลักษณะสอดคล้อง คือสอดคล้องกับเนื้อหาหรือเรื่องที่ต้องการแก้ไข
14. เป็นสื่อมีชีวิตไม่ตาย มีลักษณะเคลื่อนไหว กระตุ้นและเร้าความสนใจได้จริง

สำลี รัชสุทธิ (2553 : 30) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการเลือกสื่อการสอนว่า

1. สอดคล้องกับปัญหาที่พบ
2. สอดคล้องกับจิตวิทยาการเรียนรู้ พัฒนาการและธรรมชาติของเด็กเป็นสิ่งที่สำคัญ มีความสอดคล้องกับวุฒิภาวะ และพฤติกรรมเรียนรู้ของผู้เรียน
3. ทฤษฎีและหลักการสอน เทคนิควิธี หรือทฤษฎีต่างๆของนักการศึกษา เป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้สื่อการสอนมีความเหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติวิชา
4. ชนิดและประเภทของสื่อวัตกรรม จะช่วยนำมาใช้ได้สอดคล้องกับสภาพปัญหา

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าการวางแผนการใช้สื่อการสอนจะต้องมีการวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้เรียนแล้วจึงสามารถนำไปใช้ในการเลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมได้ซึ่งสื่อ นั้นจะ ต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนและต้องมีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดมีความทันสมัย จึงจะทำให้การเลือกใช้สื่อเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. การผลิตสื่อการสอน

ในเรื่องการผลิตสื่อการสอน ได้มีผู้คิดค้นหลักการหรือระบบการผลิตสื่อการสอนขึ้นหลายๆหลักการซึ่งอาจแตกต่างกันบ้างในส่วนรายละเอียดปลีกย่อย นับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาที่จะได้เลือกหรือนำวิธีการที่เหมาะสมกับการผลิตสื่อการสอนของตนได้มากที่สุด หลักการผลิตสื่อต่างๆมีดังนี้

วิภา อุดมฉันท (2544 : 1-11) ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานในการผลิตสื่อการสอนไว้ว่า

1. การวางแผน (Planning) คือกระบวนการตั้งแต่การตั้งเป้าหมาย การคัดเลือกสื่อ การกำหนดรูปแบบ วิธีการนำเสนอ การเตรียมการผลิตทุกขั้นตอนการจัดการจัดหาและบริหารบุคลากร จัดเตรียมงบประมาณ การปรับปรุงแก้ไขตลอดจนถึงการเผยแพร่และใช้สื่อที่ผลิตออกมา

2. หลักการ ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการวางแผนซึ่งตัวผู้ผลิตจะต้องตอบคำถาม 4 ข้อคือ

2.1 WHY คือวัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อครั้งนี้เพื่ออะไร

- เพื่อใช้เป็นที่สื่อการเรียนการสอน
- เพื่อประชาสัมพันธ์องค์กร
- เพื่อโฆษณาโน้มน้าวใจ
- เพื่อให้ความบันเทิง
- เพื่อบอกกล่าวแจ้งข่าวสาร

การกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนตั้งแต่ต้น มีผลต่อแนวทาง (Approach) ที่ใช้ นำทางสื่ออื่น ๆ เช่น หากต้องการใช้สื่อเป็นที่สื่อการเรียน แนวทางของสื่อจะต้องเน้นผลที่ได้จากการเรียนรู้ ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) เข้มงวดในความถูกต้องของข้อมูล

2.2 WHO เพื่อใคร คำถามต่อมาก็คือ ผลิตสื่อนี้เพื่อใคร ใครคือผู้ชมที่กลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็กวัยรุ่น ครู อาจารย์ ปัญญาชน หรือผู้ใหญ่อายุ 30 ปีขึ้นไป การวิเคราะห์ผู้รับสารเป็นหลักการสำคัญ ผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารจะต้องระบุผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน

2.3 WHAT เรื่อง / เนื้อหาอะไร เมื่อรู้กลุ่มผู้รับสารที่เป็นเป้าหมายแน่นอนแล้ว ก็ต้องกำหนดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ และที่สำคัญสื่อที่เราส่งไปต้องอยู่ในความสนใจ เช่น สื่อที่พยายามสร้างความเข้าใจกับคนดู ให้แก่งคิด ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ย่อมได้รับความนิยมมากกว่าสิ่งที่สร้างความสับสน

2.4 HOW : ใช้สื่ออะไร / นำเสนออย่างไรและนอกจากนั้นจะต้องคำนึงถึงว่าจะต้องเลือกใช้สื่อประเภทใดจึงจะได้รับประสิทธิผลสูงสุด เช่น สื่อสไลด์คงไม่เหมาะถ้าเป้าหมายคือกลุ่มเด็ก ผู้ผลิตต้องมีความเข้าใจธรรมชาติของสื่อแต่ละชนิด และเลือกใช้ให้เหมาะกับภาระหน้าที่

ดังนั้น ถ้าผู้ผลิตวิเคราะห์จำแนกคำถามทั้ง 4 ข้อ จนได้คำตอบที่แน่ชัดแล้ว ผู้ผลิตก็จะมีเชื่อมั่นใจว่าตนมีมูลเหตุจูงใจ (Motivation) เพียงพอที่จะผลิตสื่อ

3. ความยาว (Length)

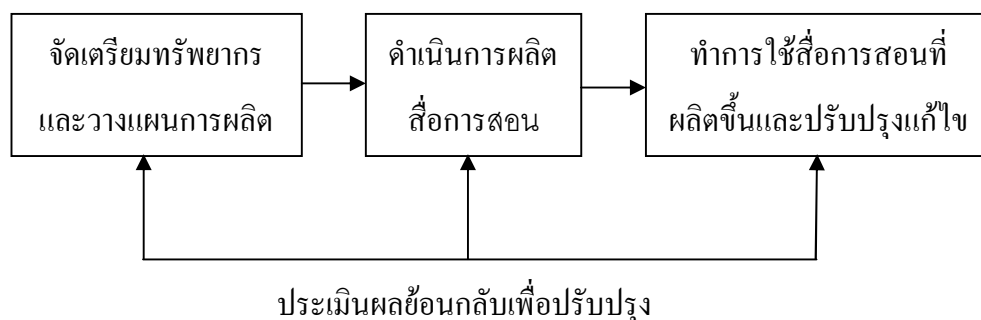
4. การเลือกใช้สื่อให้เหมาะกับงาน

5. การจัดเนื้อหา

นอกจากนี้ระบบการผลิตสื่อการสอนมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบคือ ยูทูปเรท หอมยา (2542 : 20)

1. การจัดเตรียมทรัพยากรและการวางแผนการผลิต
2. การดำเนินการผลิต
3. การใช้สื่อการสอน

4. การประเมินผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุง ดังแผนภูมิ 3

ภาพประกอบที่ 3 แสดงองค์ประกอบหลักของการจัดระบบการผลิตสื่อการสอน

1. การจัดเตรียมทรัพยากรและการวางแผนการผลิต

การจัดเตรียมทรัพยากรและการวางแผนการผลิตเป็นองค์ประกอบแรกโดยมีสิ่งที่จะต้องทำอยู่ 5 ขั้นตอน

1.1 สํารวจปัญหา เป็นขั้นที่ต้องสำรวจว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการสอนมีอะไรบ้างที่จะทำให้การสอนเป็นอุปสรรคไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อันทำให้มีความจำเป็นต้องมีสื่อการสอนเป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังหมายถึงการสำรวจปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการที่จะให้ได้มาซึ่งสื่อที่ต้องการอีกด้วย

1.2 สํารวจความต้องการ เป็นขั้นที่เราต้องสำรวจว่าเรามีความต้องการใช้สื่อการสอนมากน้อยเพียงใดต้องการสื่อประเภทใด

1.3 สํารวจทรัพยากร เมื่อทราบว่าเรามีปัญหาในการสอนอย่างไร ต้องการสื่อการสอนใดแล้วเราก็ต้องสำรวจดูว่าทรัพยากรที่ต้องการใช้ในการผลิตสื่อการสอนมีอะไรบ้าง สิ่งที่ต้องสำรวจคือ

1.3.1 งบประมาณ มีงบประมาณมากน้อยเพียงใดเพียงพอหรือไม่

1.3.2 วัสดุทดแทน การผลิตสื่อบางประเภทเราอาจผลิตขึ้นมาได้โดยไม่ต้องใช้วัสดุราคาแพง แต่อาจใช้วัสดุท้องถิ่น เช่น วัสดุธรรมชาติและวัสดุเหลือใช้

1.3.3 เครื่องมืออุปกรณ์ สื่อบางประเภทเป็นวัสดุที่จะต้องใช้ควบคู่กับอุปกรณ์ เช่น สไลด์ต้องใช้กับเครื่องฉายสไลด์ ต้องสำรวจดูว่าเมื่อผลิตขึ้นมาแล้วมีอุปกรณ์ให้ใช้ครบหรือไม่

1.3.4 ความคิดการผลิตสื่อการสอนเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ เมื่อมีความคิดดีๆแล้ว ก็สามารถผลิตสื่อการสอนได้หลายชนิด ครูจึงควรศึกษาโดยการอ่านหรือศึกษาจากผู้รู้ ผู้เคยใช้ว่าสื่อที่ผลิตขึ้นควรจะมีรูปแบบอย่างไร

1.3.5 สภาพแวดล้อม หมายถึงการสำรวจความพร้อมของห้องเรียนว่าเหมาะสมที่จะใช้สื่อการสอนหรือไม่ เช่น การมีไฟฟ้า แสงสว่าง เป็นต้น

1.3.6 เวลาที่ใช้ในการผลิตสื่อการสอนมีมากน้อยเพียงใดก็เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง ทั้งนี้เพราะเวลาถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณากันมากที่สุด เนื่องจากเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะกำหนดประสิทธิภาพของสื่อการสอนที่สร้างขึ้น

1.4. กำหนดวัตถุประสงค์ เมื่อสำรวจความต้องการ สำรวจปัญหาและทรัพยากรที่จะต้องใช้แล้วก็ต้องกำหนดวัตถุประสงค์การผลิตสื่อการสอน ทั้งนี้เพื่อจะประกันได้ว่าสื่อการสอนนั้นจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงหรือไม่

1.5. วางแผนการผลิต ในขั้นนี้เราจะต้องกำหนดแผนล่วงหน้าว่า เมื่อจะให้ได้แผนการสอนที่ต้องการ เราจะต้องทำอะไรตามลำดับก่อนหลัง

2. การดำเนินการผลิตสื่อการสอน

การดำเนินการผลิตสื่อการสอนในองค์ประกอบที่ 2 เป็นการผลิตสื่อการสอนตามขั้นตอนที่วางแผนไว้แล้ว โดยมีรายละเอียดของการผลิตแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อการสอน

3. การเลือกใช้สื่อการสอนที่ผลิตขึ้น

การใช้สื่อการสอนจัดเป็นขั้นผลลัพธ์ที่ได้จากสื่อการสอน สื่อที่ผลิตขึ้นได้อาจจัดอยู่ในประเภทสื่อเดี่ยวหรือสื่อประสมแล้วแต่จุดหมายกำหนด

4. การประเมินผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุง

การประเมินผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงเป็นขั้นสำรวจตรวจสอบผลลัพธ์ว่ามีคุณภาพหรือไม่ การประเมินผลสื่อการสอนต้องทำในแง่คุณภาพการผลิต และในแง่ที่สื่อจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสื่อให้สูงขึ้น

ศูนย์พัฒนาหนังสือ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 36-38 อ้างถึงใน จารุวัจน์ สองเมือง, 2546:49-50) ได้เสนอกระบวนการในการผลิตสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของการผลิตสื่อการสอน

2. ศึกษาและกำหนดคุณสมบัติของผู้เรียน โดยพิจารณาว่าผู้ที่จะใช้สื่อ นั้นคือใคร มีความรู้และประสบการณ์เดิมมาอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดคุณสมบัติส่วนอื่นๆของสื่อให้เหมาะสมต่อไป

3. กำหนดและวิเคราะห์เนื้อหาสาระว่าจะต้องประกอบด้วยเนื้อหาสาระอะไรบ้าง บ้างทั้งนี้ควรจะต้องพิจารณากำหนดเนื้อหาสาระให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์ที่ตั้งไว้และให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย

4. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยการตีความและจำแนกแยกย่อยจุดประสงค์ทั่วไปให้ละเอียดลงไปถึงขั้นที่ทราบได้ว่า เมื่อผู้เรียนเรียนรู้จากสื่อเหล่านั้นแล้วสามารถทำอะไรได้บ้าง ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไป

5. กำหนดรูปแบบและวิธีประเมินผล

6. กำหนดวิธีการและแนวทางการเสนอเนื้อหา เป็นการวางแผนว่าจะเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบใด เรียงลำดับหัวข้อและเนื้อหาอย่างไร มีตัวอย่างมีการนำเรื่อง มีการสรุปเรื่อง หรือทบทวนเรื่องอย่างไร ควรมีแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมแทรกอยู่ด้วยหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. กำหนดแหล่งเรียนรู้ที่สนับสนุนการจัดทำสื่อการสอน ไม่ว่าจะผลิตสื่อการสอนชนิดใด อาจจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อเทคโนโลยี ผู้ผลิตจะต้องกำหนดว่าจะหาข้อมูลสนับสนุนได้จากแหล่งใด เช่น แหล่งค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหา ภาพประกอบ แผนภูมิ เป็นต้น

8. ยกร่างและจัดทำสื่อการสอนตามรูปแบบและวิธีการที่กำหนดไว้

9. ทดสอบคุณภาพของสื่อการเรียนรู้อันผลิตขึ้น โดยนำสื่อต้นแบบไปทดลองใช้กับกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวแทนของผู้เรียนที่จะต้องใช้อื่อนั้น ใช้สื่อต้นแบบนี้จัดการเรียนการสอนจริงๆ เพื่อศึกษาข้อบกพร่องต่างๆ สำหรับนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงสื่อให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

10. ปรับปรุงสื่อการเรียนรู้อตามข้อมูลที่ได้ศึกษาไว้

11. นำสื่อที่ได้ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้

จากแนวความคิดการผลิตสื่อการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นสรุปได้ว่า ผู้ผลิตสื่อการสอนจะต้องคำนึงถึงลักษณะผู้เรียนและลักษณะเฉพาะของสื่อต่างๆ และจะต้องมีการสำรวจปัญหา ทรัพยากรและความต้องการ และกำหนดวัตถุประสงค์ของการผลิตสื่อเพื่อให้ได้สื่อการสอนที่ถูกต้องตามหลักวิธีการ และจะได้สื่อการสอนที่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2.5.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ (State Objectives)

กิดานันท์ มลิทอง (2548 : 117 - 118) กล่าวว่าวัตถุประสงค์เป็นสิ่งที่ตั้งขึ้นเพื่อคาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถบรรลุถึงสิ่งใดหรือมีความสามารถใหม่อะไรบ้างในการเรียนนั้น การตั้งหรือกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนนี้เพื่อ

1. จะได้ทราบว่าการเรียนการสอนนั้นมีวัตถุประสงค์อะไร เพื่อสะดวกในการเลือกสื่อและวิธีการให้ถูกต้อง วัตถุประสงค์นี้จะช่วยผู้สอนในการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนและสร้างสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์การเรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น

2. ช่วยในการประเมินผู้เรียน ได้อย่างถูกต้อง เพราะผู้สอนจะไม่ทราบเลยว่าผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ถ้าไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ก่อน

3. ช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าเมื่อเรียนบทเรียนนั้นแล้วจะสามารถเรียนรู้หรือทำอะไรได้บ้าง

การกำหนดวัตถุประสงค์ประกอบด้วย

1. การกระทำ (Performance) เป็นสิ่งที่คาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถทำอะไรได้บ้างภายหลังจากการเรียนแล้ว ซึ่งการกระทำนั้นต้องเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้

2. เงื่อนไข (Conditions) เป็นข้อจำกัดหรือเงื่อนไขที่รวมอยู่ภายใต้การกระทำนั้น

3. เกณฑ์ (Criteria) เป็นการตัดสินการกระทำนั้นว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่

เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์แล้ว ควรมีการแบ่งประเภทหรือระดับของขอบเขตการเรียนรู้ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์หรือแนวทางในการตัดสินว่า การเรียนรู้จะครอบคลุมแนวของทักษะหรือพฤติกรรมอะไรบ้างจึงต้องมีการกำหนดเป็น “วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม” ได้แก่

1. พุทธิพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพื่อวัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ สติปัญญา และการพัฒนา เป็นต้น

2. จิตพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ทางด้านความคิด ทักษะ ทักษะ ความรู้สึก ค่านิยม และการเสริมสร้างทางปัญญา

3. ทักษะพิสัย เป็นวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการกระทำ การแสดงออก หรือการปฏิบัติ

ระดับการเรียนรู้ทางพุทธิพิสัย ระดับการเรียนรู้ประเภทนี้ เริ่มจากสิ่งที่ยังไปยังสิ่งที่ยาก ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) ได้แก่ การระลึกได้ การจดจำ ค่านิยม การสังเกตและการคิดทบทวน

2. ความเข้าใจ (Comprehension) ได้แก่ การแปลความหมาย การตีความ การเรียบเรียง การสรุป การพยากรณ์จากข้อมูลที่มีอยู่

3. การนำไปใช้ (Application) ได้แก่ การใช้ความคิดและความรู้ต่างๆ

4. การสร้างสรรค์ (Creation) ได้แก่ การวิเคราะห์ สังเคราะห์และการประเมินข้อมูลที่รับมา จนเกิดความคิดสร้างสรรค์

การประเมินไม่ใช่ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนการสอน หากแต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ต่อเนื่องกันไปตลอดกระบวนการ ในการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีระบบ ด้วยการปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ระดับการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย การเรียนรู้ด้านนี้ แบ่งตามความเปลี่ยนแปลงความรู้สึกภายใน เช่น เจตคติ ค่านิยมและอื่นๆ ของแต่ละบุคคล การเรียนรู้ด้านจิตพิสัยแบ่งออกได้ดังนี้

1. การรับ เป็นการตื่นตัวและยินดี ตลอดจนมีความสนใจต่อสิ่งเร้าต่างๆ
2. การตอบสนอง หมายถึง การมีส่วนร่วมและตอบสนองต่อสิ่งเร้า
3. การเห็นคุณค่า เป็นการแสดงออกถึงเจตคติและความสนใจด้วยตนเอง
4. การบอกคุณลักษณะ (Characterization) เป็นการแสดงออก ถึงวิธีการ

ดำรงชีวิตอันขึ้นอยู่กับค่านิยมและระบบค่านิยมของสังคม

ระดับการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย การเรียนรู้ด้านทักษะนี้ พิจารณาจากความสัมพันธ์ในการทำงานของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งแบ่งออกได้ ดังนี้ 1) การเลียนแบบ 2) การกระทำด้วยตนเอง 3) ความถูกต้อง การกระทำที่ถูกต้อง และ 4) การแสดงออกเป็นการกระทำที่เกิดขึ้น โดยอัตโนมัติจากการรวมทักษะหลายๆ ด้านอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปการกำหนดวัตถุประสงค์ได้ว่าวัตถุประสงค์มีไว้เพื่อทราบว่าการเรียนการสอนนั้นมีวัตถุประสงค์อะไรเพื่อสะดวกในการเลือกสื่อการเรียนการสอนและวิธีการให้ถูกต้อง วัตถุประสงค์จะช่วยผู้สอนในการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนและสร้างสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์เรียนรู้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น และวัตถุประสงค์จะช่วยในการประเมินผลผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง

2.5.3 การเลือกตัดแปลงหรือออกแบบสื่อใหม่ (Select, Modify, or Design Materials)

กิดานันท์ มลิทอง (2548:118) การที่จะมีสื่อ วัสดุที่เหมาะสมในการเรียนการสอนสามารถทำได้ 3 วิธีคือ

1. เลือกจากสื่อที่มีอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ในสถาบันการศึกษามักจะมีทรัพยากรที่สามารถใช้เป็นสื่อได้อยู่แล้ว ดังนั้นสิ่งที่ผู้สอนต้องกระทำคือ ตรวจสอบว่ามีสิ่งใดที่จะใช้เป็นสื่อได้บ้างโดยเลือกให้ตรงกับลักษณะผู้เรียนและวัตถุประสงค์ของการเรียน เช่น สื่อที่มีอยู่มีเนื้อหา

ข้อมูลและกิจกรรมที่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ และการเลือกสื่อที่นั้นขึ้นอยู่กับวิธีการสอนในบทเรียนและข้อจำกัดของสถานการณ์การเรียนการสอนด้วย

2. ดัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้ใช้ได้ดีและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลาและงบประมาณในการดัดแปลงสื่อที่นั้นด้วย เช่นมีภาพยนตร์เสียงในฟิล์มเป็นภาษาอังกฤษ ถ้ามีการแปลเป็นภาษาไทยแล้วบันทึกเสียงลงใหม่เพื่อให้ผู้เรียนชมและฟังเข้าใจง่ายขึ้น จะคุ้มกับเวลาและการลงทุนหรือไม่ เป็นต้น

3. การออกแบบสื่อใหม่ ในกรณีที่ไม่มีสื่อเดิมอยู่หรือสื่อที่มีอยู่แล้วไม่สามารถนำมาดัดแปลงให้ใช้ได้ตามที่ต้องการ ผู้สอนย่อมต้องมีการออกแบบและจัดทำสื่อใหม่ซึ่งต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนและลักษณะของผู้เรียน มีงบประมาณในการจัดทำเพียงพอหรือไม่มีเครื่องมือและผู้ชำนาญในการจัดทำสื่อหรือไม่ เป็นต้น

สุพรรณิการ์ อินตะคำมา(2544)กล่าวว่า การออกแบบสื่อใหม่ ควรคำนึงถึง

1. จุดมุ่งหมาย ต้องพิจารณาว่าต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนอะไร
2. ผู้เรียนควร ได้พิจารณาผู้เรียนทั้ง โดยรวมว่าเป็น ใครมีความรู้พื้นฐานและทักษะอะไรมาก่อน
3. ค่าใช้จ่ายมีงบประมาณเพียงพอหรือไม่
4. ความเชี่ยวชาญด้านเทคนิคถ้าตนเอง ไม่มีทักษะจะหาผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้านมาจากแหล่งใด
5. เครื่องมืออุปกรณ์ มีเครื่องมืออุปกรณ์ที่จำเป็นเพียงพอต่อการผลิตหรือไม่
6. สิ่งอำนวยความสะดวกมีอยู่แล้วหรือสามารถจะจัดหาอย่างไร
7. เวลา มีเวลาเพียงพอที่จะออกแบบหรือไม่

จรรยา เหนียนเฉลย (2546 :18 – 19) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการเลือกสื่อการสอนประกอบการสอน ดังนี้

1. ความเหมาะสม สื่อที่จะใช้นั้นเหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการสอนหรือไม่
2. ความถูกต้อง สื่อที่จะใช้ช่วยให้นักเรียนได้ข้อสรุปที่ถูกต้องหรือไม่
เนื้อหา
3. ความเข้าใจ สื่อที่ใช้นั้นช่วยให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลและให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักเรียนหรือไม่
4. ประสิทธิภาพที่ได้รับ สื่อที่จะใช้นั้นช่วยเพิ่มพูนประสิทธิภาพแก่นักเรียน

หรือไม่

5. เหมาะสมกับวัย ระดับชั้น จำนวนผู้เรียนความสามารถ ความสนใจรวมทั้งทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่

6. เหมาะสมกับทัศนคติและทักษะของครูผู้สอนหรือไม่

7. ใช้การได้ดี ในแง่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้ดีหรือไม่

8. คู่กับราคา และการลงทุนในการผลิตและการนำมาใช้

9. สื่อนั้นช่วยให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามที่ครูต้องการหรือไม่

10. ระยะเวลาในการเสนอสื่อการสอนนั้นเหมาะสมหรือไม่

11. สื่อนั้นช่วยเสนอแนะกิจกรรมอื่นๆ ที่นักเรียนอาจปฏิบัติเพิ่มเติมได้

หรือไม่

12. มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อที่แน่นอน อาทิเช่น สถานที่ แสงสว่างสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ

ชูศรี วงศ์ธนะ (2544: 60) ได้กล่าวถึงการเลือกสื่อการสอนที่ดีโดยพิจารณา ดังนี้

1. เป็นสื่อการสอนที่ตรงกับความต้องการและความจำเป็นเพื่อแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้แก่นักเรียนในห้องเรียน คือมุ่งปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างในการจัดการเรียนรู้ตามที่ครูต้องการ

2. มีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้สูงที่จะสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนที่ครูต้องการแก้ปัญหาหรือพัฒนา

3. เป็นสื่อการสอนที่มีแนวคิดหรือหลักการทางวิชาการรองรับจนน่าเชื่อถือว่าจะสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้จริง

4. สามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้จริง ใช้ได้ง่ายสะดวกต่อการใช้และการพัฒนาสื่อการสอน

5. มีผลพิสูจน์เชิงประจักษ์ว่าได้ใช้ในสถานการณ์จริง แล้วสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ได้อย่างน่าพึงพอใจ โดยมีหลักฐานที่ได้จากการเก็บข้อมูลอย่างมีระบบและเสนอรายงานอย่างชัดเจน

ดังนั้นสรุปได้ว่า การที่จะมีสื่อที่เหมาะสมในการเรียนการสอนนั้นสามารถทำได้ 3 วิธีคือ 1) เลือกจากสื่อที่มีอยู่แล้วที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของเรื่องที่จะสอน 2) คัดแปลงสื่อที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของสื่อการสอนให้ชัดเจนว่าจะนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานจุดใดและต้องการให้เกิดผลอย่างไร 3) ออกแบบสื่อใหม่โดยต้องคำนึงถึง

วัตถุประสงค์และลักษณะของผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งนี้เพื่อให้การสร้างหรือใช้สื่อการสอนนั้นสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนได้จริง

2.5.4 การใช้สื่อการสอน (Utilize Materials)

เมื่อสามารถเลือกใช้สื่อการสอนเพื่อนำมาสอนในแต่ละเนื้อหาได้แล้ว ก็นำสื่อดังกล่าวไปดำเนินการสอนในชั้นเรียน ซึ่งการใช้สื่อการสอนนั้นไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวว่าจะใช้สื่อใด อย่างไรทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่เราจะสอนแต่เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมายแต่ละครั้ง ผู้สอนจึงต้องมีหลักในการใช้สื่อการสอนตามลำดับขั้นดังนี้

จรรยา เหนียนเฉลย (2546 :19 – 22) ได้กล่าวถึงการใช้สื่อการสอนว่าการใช้สื่อการสอนให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุดนั้น ต้องมีการวางแผนตามลำดับขั้นดังนี้

1. การเตรียมการก่อนการใช้สื่อการสอน ซึ่งมีสิ่งที่ต้องเตรียมดังนี้

1.1 การเตรียมตัวผู้สอน

จุดเริ่มต้นของการใช้สื่อในห้องเรียนก็คือความพร้อมของครู เพราะครูคือผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้ายในการจัดประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมหลายรูปแบบให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นครูควรมีทักษะในการเลือกสื่อที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการเรียนการสอนและครูจะต้อง

1.1.1 พิจารณาคุณค่าและวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่จะสอน

1.1.2 พิจารณาสິงที่จะเป็นปัญหาในการสอน

1.1.3 พิจารณาความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

1.1.4 เลือกหาหรือทำสื่อการสอน ซึ่งจะทำการแก้ปัญหาการเรียนใน

ชั้นได้

1.1.5 พิจารณาถึงวิธีที่จะใช้สื่อการสอนนั้นให้เป็นผลดีที่สุด

1.1.6 ตระเตรียมและได้ทดลองเป็นอย่างดีก่อนใช้ในห้อง

1.2 การเตรียมชั้นเรียน

1.2.1 เตรียมเครื่องอำนวยความสะดวก ที่จะต้องใช้เครื่องอำนวยความสะดวก ที่จะต้องใช้ร่วมกับสื่อการสอนที่เลือกไว้ เช่น สายไฟ หม้อแปลง แผงคิดภาพ โต้ะสาธิต

1.2.2 เตรียมจัดที่นั่ง ที่ตั้งอุปกรณ์ การระบายอากาศ จัดตั้งเครื่องมือจัดการ ควบคุมเสียง แสงสว่างให้มีระดับที่ได้ยินและเห็นโดยทั่วกัน

1.3 การเตรียมผู้เรียน

1.3.1 อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่าจะใช้สื่ออะไร สอนอะไร เพื่ออะไร เมื่อไร

1.3.2 อธิบายให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าว่า จะต้องมีส่วนร่วมในการใช้ อุปกรณ์อย่างไรบ้าง เช่น คอยสังเกต หรือฟังตรงที่สำคัญ การหาคำตอบและคำศัพท์ใหม่ ซึ่งครู บอกหรือเขียนให้ทราบล่วงหน้า

1.3.3 อธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจว่า กิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติหลังจากการใช้สื่อการสอนประกอบการสอนแล้วจะมีอะไรอีกบ้าง

1.4 การใช้สื่อการสอนที่เตรียมไว้

1.4.1 การนำสื่อการสอนออกใช้ตามที่กำหนดในแผนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้เห็นได้ยิน และมีกิจกรรมร่วมด้วยอย่างทั่วถึงกัน

1.4.2 ใช้สื่อการสอนให้อยู่ภายใต้เวลาที่กำหนด

1.4.3 คอยสังเกตปฏิกิริยาของผู้เรียน

1.5 สรุปผลการใช้

1.5.1 อธิบายถึงสื่อการสอนที่ได้ใช้ไปแล้วโดยละเอียด

1.5.2 ตั้งคำถามสรุปเรื่องเป็นตอนไป

1.5.3 อธิบายถึงสิ่งที่ผู้เรียนยังสงสัยหรือไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง

1.5.4 ทดสอบความเข้าใจถ้าเห็นสมควร

1.6 การจัดกิจกรรมต่อเนื่อง

หาวิธีการให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความเข้าใจ จากสิ่งที่ได้เรียนไปนั้น

1.6.1 กำหนดกิจกรรมต่อเนื่องให้ผู้เรียนทำหลังจากใช้สื่อการสอนเสร็จแล้ว เช่น อภิปรายการค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม การรายงาน การตอบคำถาม การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

2. ขั้นตอนการใช้สื่อการสอน

กิดานันท์ มลิทอง (2543 : 104) ได้กล่าวว่า การใช้สื่อสอนนั้นอาจจะใช้เฉพาะขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการสอน หรือจะใช้ในทุกขั้นตอนก็ได้ดังนี้

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาที่กำลังจะเรียนนั้นสื่อที่ใช้ในขั้นนี้จึงเป็นสื่อที่แสดงเนื้อหากว้างๆหรือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนในครั้งก่อน ยังมีสื่อเน้นเนื้อหาที่เจาะลึกอย่างแท้จริง อาจเป็นสื่อที่เป็นแนวปัญหาหรือเพื่อให้ผู้เรียนคิด และควรเป็นสื่อที่ง่ายต่อการนำเสนอในระยะเวลาอันสั้น เช่นภาพ บัตรคำหรือบัตรปัญหา

2.2 ขั้นดำเนินการสอนหรือประกอบกิจกรรมการสอน เป็นขั้นสำคัญในการเรียนการสอนเพราะเป็นขั้นที่จะให้ความรู้เนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อสนองวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผู้สอนต้องเลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหาและวิธีการสอนหรืออาจจะใช้สื่อหลายแบบก็ได้ ต้องมีการจัดลำดับขั้นตอนการใช้สื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อในขั้นนี้จะต้องเป็นสื่อที่สนองความรู้อย่างละเอียดถูกต้องและชัดเจนแก่ผู้เรียน เช่น สไลด์ แผ่นโปรงใส แผนภูมิ วิดีทัศน์ เทปเรียน หรือชุดการเรียน เป็นต้น

2.3 ขั้นสรุปการเรียนรู้ เป็นขั้นของการเรียนการสอนเพื่อการย้ำเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วย ขั้นสรุปนี้ควรใช้เวลาเพียงสั้นๆ เช่นเดียวกับขั้นนำ สื่อที่ใช้สรุปจึงควรครอบคลุมเนื้อหาสำคัญทั้งหมดโดยย่อและใช้เวลาน้อย เช่น แผนภูมิ แผ่นโปรงใส เป็นต้น

2.4 ขั้นประเมินผู้เรียน เป็นการทดสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้หรือเข้าใจในสิ่งที่เรียนไปถูกต้องมากน้อยเพียงใด และบรรลุตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้หรือไม่ สื่อในขั้นการประเมินนี้มักจะเป็นคำถามจากเนื้อหาบทเรียน โดยอาจมีภาพประกอบด้วยก็ได้ อาจนำบัตรคำหรือสื่อต่างๆ ที่ใช้ในขั้นกิจกรรมการเรียนมาถามอีกครั้ง และอาจเป็นการทดสอบโดยการปฏิบัติจากสื่อหรือการกระทำของผู้เรียนเพื่อทดสอบว่าผู้เรียนมีทักษะจากการฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องครบถ้วนหรือไม่

สรุปได้ว่าการใช้สื่อการสอนต้องมีการวางแผนและสร้างความพร้อมในการใช้สื่อการสอนเพื่อให้การนำเสนอสื่อการสอนได้ผล โดยสิ่งที่จะต้องเตรียมคือตัวครูผู้สอน ตัวผู้เรียน สื่อการสอน ชั้นเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และจากขั้นตอนการใช้สื่อการสอนที่กล่าวมาข้างต้น ผู้สอนสามารถเลือกใช้สื่อตามความเหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียนทั้งนี้ผู้สอนอาจใช้สื่อการสอนในทุกขั้นตอนหรืออาจเลือกใช้ในบางขั้นตอนก็ได้ขึ้นอยู่กับเทคนิคของครูผู้สอน

2.5.5 การกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน (Require Learner Response)

กิดานันท์ มลิทอง (2548:119) การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน และเปิดโอกาสให้มีการตอบสนองนั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งผู้เรียนจะมีการตอบสนองหรือไม่และมากน้อยเพียงไรขึ้นกับสื่อที่นำมาใช้สื่อบางชนิดเมื่อใช้แล้วจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากกว่าชนิดอื่น เช่นการให้อ่านข้อความในหนังสือหรือดูรูปจะทำให้ผู้เรียนมีการอภิปรายจากสิ่งที่อ่านหรือเห็น ผู้เรียนย่อมเกิดการตอบสนองเกิดขึ้นได้ทันที และง่ายกว่าการให้ดูภาพยนตร์ ทั้งนี้เพราะการดูภาพยนตร์ถ้าจะดูให้รู้เรื่องจริง ๆ แล้วควรจะต้องดูให้จบเรื่องเสียก่อนแล้วจึงอภิปรายกัน ซึ่งจะดีกว่าหยุดดูทีละตอนแล้วอภิปรายเพราะจะทำให้มีการขัดจังหวะเกิดความไม่ต่อเนื่องในการดูจะทำให้ไม่เข้าใจหรือจับใจความของเรื่องไม่ได้

นอกจากนี้ผู้เรียนสามารถมีการตอบสนองโดยเปิดเผย (Overt Response) โดยการพูดออกมาหรือเขียนและตอบสนองภายในตัวผู้เรียน (Covert Response) โดยการท่อง จำหรือคิดในใจ เมื่อผู้เรียนมีการตอบสนองแล้วผู้สอนควรให้การเสริมแรงทันที เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าตนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องหรือไม่ การเรียนการสอนโดยการให้ทำแบบฝึกหัด การตอบคำถามการอภิปราย หรือการใช้บทเรียนแบบโปรแกรม จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการตอบสนองและได้รับการเสริมแรงระหว่างการเรียนได้อย่างดี

ชูศรี วงศ์รัตนะ (2544 : 62) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือถูกต้องจะทำให้ผู้เรียนมีการตอบสนองหรือต้องการทำสิ่งนั้นอีกคือ

1. การเสริมแรงทางบวก ควรนำมาสร้างสื่อการสอนที่ออกแบบให้ผู้เรียนได้ทราบผลการปฏิบัติทันทีหรือออกแบบให้มีการเสริมแรงแก่ผู้เรียนที่แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือถูกต้อง เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องอีก หรือเกิดกำลังใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ เช่นบทเรียน โปรแกรม บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน แบบฝึกทักษะที่ผู้เรียนสามารถตรวจคำตอบได้ด้วยตนเองทันทีเป็นต้น

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถของตนเอง ซึ่งแต่ละคนมีความสามารถแตกต่างกัน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจและมีแรงจูงใจที่จะเรียน ส่งผลให้เกิดการตอบสนองได้ดี

จากหลักการเรียนรู้สามารถนำมาออกแบบการเรียนรู้เป็นสื่อการสอนด้านเทคนิควิธีการและสื่อการเรียนรู้ได้หลายวิธีเช่นหลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) ของ โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ที่จำแนกความสามารถของบุคคลเป็นอย่างน้อย 8 ด้านคือ

1. ความสามารถด้านการใช้ภาษาทั้งการพูดและเขียน
2. ความสามารถในการใช้เหตุผล เช่น ตรรกศาสตร์ และคณิตศาสตร์
3. ความสามารถทางภาพมิติ
4. ความสามารถทางกล้ามเนื้อและการเคลื่อนไหวร่างกาย
5. ความสามารถด้านดนตรี
6. ความสามารถด้านสังคมศึกษาหรือการเข้าใจบุคคลอื่น
7. ความสามารถในการเข้าใจตนเอง
8. ความสามารถในการเข้าใจธรรมชาติ

ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎีปัญหาปัญญานี้สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมหรือวิธีการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามความสามารถและเต็มตามศักยภาพให้เหมาะสมกับผู้เรียนตามความสามารถของตนเอง

จากแนวคิดข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการกำหนดการตอบสนองของผู้เรียน คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน มีการจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียน เรียนตามความสามารถของตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ และมีแรงจูงใจที่จะเรียนส่งผลให้เกิดการตอบสนองได้ดี และเปิดโอกาสให้มีการตอบสนองโดยการใช้อุปกรณ์ต่างๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถตอบสนองพฤติกรรมโดยเปิดเผย หรือตอบสนองภายในตัว โดยผู้สอนจะต้องมีการเสริมแรง เพื่อให้ผู้เรียนทราบว่าตนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้อง เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องอีกและเกิดกำลังใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.5.6 การประเมินผล (Evaluation)

กิดานันท์ มลิทอง (2548:119-120) กล่าวว่า การประเมินผล (Evaluation) สามารถกระทำได้ 3 ลักษณะคือ

1. การประเมินผลกระบวนการสอน เพื่อเป็นการประเมินว่าสามารถบรรลุได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ทั้งในด้านผู้สอน สื่อการสอน และวิธีสอน โดยในการประเมินสามารถทำได้ทั้งในระยะก่อน ระหว่าง และหลังการสอน
2. การประเมินความสำเร็จของผู้เรียน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ว่ามีเกณฑ์เท่าใด การวัดผลอาจทำได้ด้วยการทดสอบ การสังเกต การสอบปากเปล่า หรือดูจากผลงานของผู้เรียน สิ่งสำคัญที่จะทราบได้ว่าผู้เรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนมากน้อยเท่าใด คือสังเกตจากการปฏิบัติและการแสดงออกของผู้เรียนนั้น
3. การประเมินสื่อและวิธีการสอน โดยการให้ผู้เรียนมีการอภิปรายและวิจารณ์การใช้สื่อและเทคนิควิธีการสอนว่าเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

อำภา บุญช่วย (2533 :127 อ้างถึงใน จารุวัจน์ สองเมือง, 2546 :53) ได้กล่าวว่า หลังจากใช้สื่อการสอนแล้ว ผู้สอนควรมีการประเมินการใช้สื่อ โดยประเมินจากองค์ประกอบ 3 ประการคือ 1) ครู 2) นักเรียน 3) สื่อการเรียนการสอน และองค์ประกอบดังกล่าวที่กล่าวมานั้น ควรมีหลักในการประเมินผล คือ

1. ครูใช้สื่อการสอน ประเมิน โดยให้ผู้เรียนอภิปรายและวิจารณ์เทคนิคการใช้สื่อการสอนของครู หรือกระบวนการใช้สื่อการสอนที่ผ่านมาว่าเหมาะสมเพียงใด
2. นักเรียน ประเมิน โดยการทดสอบว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนและเรียนรู้จากสื่อที่เสนอไปนั้นอย่างถูกต้องหรือไม่

3. สื่อการสอน ประเมินผลในเรื่องของการวางแผน และกระบวนการในการใช้สื่อการสอน เพื่อดูว่าการใช้สื่อในแต่ละขั้นตอนประสบปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง ในการประเมินผลในการใช้สื่อการสอนนั้นเมื่อทำการประเมินผลแล้วควรเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อการแก้ไขปรับปรุงในการใช้สื่อการสอนในครั้งต่อไป

ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่า การเรียนการสอนได้ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้มากน้อยเพียงใด และเพื่อปรับปรุงการผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่วนวิธีการประเมินสื่อการเรียนการสอนนั้นอาจทำได้หลายวิธี เช่น ประเมินโดยการสังเกตเมื่อทำกิจกรรม ประเมินโดยการอภิปราย โดยการทดสอบ หรือโดยการรายงานสรุป

ศราวุธ วัจนะฮาด (มปป.) ในการประเมินสื่ออาจทำได้โดยการสังเกตพฤติกรรม การเรียน การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน การอภิปรายระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนก็เป็นแนวทางหนึ่งในการประเมินสื่อ ทั้งนี้ผู้ประเมินควรมีแบบประเมินเพื่อช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ผลการประเมินการประเมินที่นิยมมี 5 วิธี คือ

1. การประเมินโดยผู้สอน ผู้ที่ควรจะได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ประเมินสื่อการสอนควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการใช้สื่อการสอนมาเป็นอย่างดีผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับสื่อและวิธีการสอนอาจจัดเป็นผู้ชำนาญได้

2. การประเมินโดยผู้ชำนาญ ผู้ชำนาญในที่นี้ หมายถึง ผู้ชำนาญด้านสื่อการเรียนการสอนและมีประสบการณ์ด้านการประเมินด้วย ดังนั้น ผู้ชำนาญ อาจเป็นผู้สอน เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่สอนในสาขาวิชาสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา รวมทั้งอาจารย์ด้านการวัดผลและการประเมินผลที่มีรู้ความสามารถด้านสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

3. การประเมินโดยคณะกรรมการเฉพาะกิจ คณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อประเมินสื่อการสอนเป็นกลุ่มบุคคลที่หน่วยงานแต่งตั้งขึ้นมาประเมินสื่อ ลักษณะของกรรมการชุดนี้คล้ายคลึงกับกรรมการตรวจรับวัสดุครุภัณฑ์ซึ่งจะมุ่งประเมินเฉพาะในด้านกายภาพที่กำหนดขึ้นมาก่อนการจัดซื้อแต่กรรมการประเมินสื่อจะประเมินคุณลักษณะประสิทธิภาพการใช้และคุณลักษณะด้านอื่น ๆ ของสื่อการเรียนการสอนด้วย

4. การประเมินโดยผู้เรียน ผู้เรียนเป็นผู้รับรู้และเรียนรู้จากสื่อ ดังนั้น การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินสื่อ จึงช่วยให้ได้ข้อคิดในการปรับปรุงสื่ออย่างเหมาะสมกับผู้เรียน การประเมินสื่อโดยผู้เรียนควรจัดทำขึ้นทันที เมื่อใช้สื่อแล้ว และให้ประเมินเฉพาะตัวสื่อ ไม่ให้เอาวิธีสอนของผู้สอนเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม การประเมินสื่อโดยผู้เรียนอาจมีปัญหาอยู่บ้าง ในแง่ผู้เรียนอาจมีประสบการณ์น้อย ผู้สอนควรชี้แจงเกณฑ์หรือหัวข้อการประเมินให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนที่จะประเมิน

5. การประเมินประสิทธิภาพของสื่อ การประเมินสื่ออีกวิธีหนึ่ง เป็นการประเมินประสิทธิภาพของสื่อ สื่อที่จะต้องได้รับการประเมินประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่จะเป็นสื่อที่ผลิตขึ้นมาตามหลักการของการสอนแบบโปรแกรม เช่นบทเรียนโปรแกรมชุดการสอน โมดูล และโสตทัศนูปกรณ์โปรแกรม เป็นต้น การประเมินสื่อโดยวิธีนี้ จะคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของสื่อ การเรียนการสอน และวัตถุประสงค์ทางการของผู้เรียน ภายหลังจากที่เรียนจากสื่อชิ้นนั้นแล้ว วิธีประเมินประสิทธิภาพสื่อ ทำได้ 2 วิธีคือ

5.1 ประเมินโดยอาศัยเกณฑ์ เช่น การประเมินประสิทธิภาพของบทเรียนโปรแกรมโปรแกรม จะเอาเกณฑ์มาตรฐาน (90/90 Standard) โดย 90 ตัวแรก หมายถึงคะแนนรวมของผลการสอบของผู้เรียนทั้งหมดที่ตอบถูก โดยนำมารวมกันเข้าแล้วคิดเป็นร้อยละ ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 และตัวหลัง หมายถึง ข้อสอบแต่ละข้อมีผู้เรียนทำถูกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ถ้าข้อใดมีผู้เรียนทำได้ต่ำกว่าร้อยละ 90 ต้องปรับปรุงแก้ไขบทเรียนโปรแกรมนั้น แล้วทำการทดสอบซ้ำอีกจนกว่าจะได้คะแนนถึงเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 สำหรับการประเมินชุดการสอนนั้น เป็นการตรวจสอบหรือประเมินประสิทธิภาพของชุดการสอนที่นิยมประเมินจะเป็นชุดการสอนสำหรับกลุ่มกิจกรรม หรือชุดการสอนที่ใช้ศูนย์การเรียน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 90/90 เป็นเกณฑ์ประเมินสำหรับเนื้อหาประเภทความรู้ความจำและใช้เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 สำหรับเนื้อหาที่เป็นทักษะ ความหมายของตัวเลขเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าว มีความหมายดังนี้คือ 80 ตัวแรก หมายถึงค่าร้อยละของประสิทธิภาพในด้านกระบวนการของชุดการสอน ซึ่งประกอบด้วยผลของการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ เช่น งาน และแบบฝึกของผู้เรียน โดยนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลการกิจทั้งหลาย ทั้งรายบุคคลและกลุ่มย่อยทุกชิ้นมารวมกัน แล้วคำนวณหาค่าร้อยละเฉลี่ย ส่วน 90 ตัวหลัง หมายถึงคะแนนจากการทดสอบหลังเรียน (Post - test) ของผู้เรียนทุกคน นำมาคำนวณหาค่าร้อยละเฉลี่ย ก็จะได้ค่าตัวเลขทั้งสอง เพื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานต่อไป

5.2 ประเมินโดยไม่ได้ตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการประเมินประสิทธิภาพของสื่อด้วยการเปรียบเทียบผลการสอบของผู้เรียนภายหลังจากที่เรียนจากสื่อชิ้นนั้นแล้ว (Post-test) ว่าสูงกว่า ผลสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ก็แสดงว่า สื่อชิ้นนั้นมีประสิทธิภาพ

6. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินสื่อจึงทำได้หลายลักษณะ เช่น

6.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะเป็นเครื่องมือวัดความรู้ของผู้เรียน จะเป็นเครื่องมือวัดความรู้ของผู้เรียนภายหลังการเรียนจากสื่อแล้ว

6.2 แบบทดสอบความถนัด เพื่อวัดสมรรถนะของผู้เรียนหลังที่เรียนจากสื่อ

6.3 แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ ซึ่งเครื่องมือจะประกอบด้วยข้อความหรือคำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อ หรืออาจจะมีช่องว่างให้เติมข้อความด้วยก็ได้ เครื่องมือลักษณะนี้ ใช้ประเมินได้กับทุกกลุ่ม

6.4 แบบมาตราส่วนประมาณค่า สามารถใช้ประกอบในแบบสอบถามได้ ซึ่งการใช้เครื่องมือแบบมาตราส่วนประมาณค่านี้ สามารถนำไปใช้ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อประเมินด้านเหตุการณ์ ความคิดเห็นและเจตคติของผู้เรียนได้ ซึ่งผู้ออกแบบแบบประเมินลักษณะนี้ต้องให้นิยามของศัพท์เฉพาะ หรือข้อความด้านเทคนิคที่ใช้ในการประเมินให้ชัดเจน ไม่เช่นนั้น ข้อมูลที่ได้ อาจผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนได้

6.5 แบบจัดอันดับ เป็นการพิจารณาคุณค่าของสื่อในสอนจุดมุ่งหมายหนึ่งว่า สื่อใดจะเหมาะสมที่สุด แล้วเรียงอันดับความสำคัญของสื่อ

6.6 การบันทึกแบบไดอารี่ เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งในการประเมินอาจจะบันทึกเกี่ยวกับการใช้สื่อนั้น ๆ ทุกครั้งที่มีการใช้ เพื่อทราบผลการใช้สื่อในการเรียนการสอน

6.7 การสังเกต เป็นการเฝ้าดูผลที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อในการเรียนการสอน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการใช้

6.8 การสัมภาษณ์ เป็นการซักถามและพูดคุยกับทั้งผู้ผลิต ผู้ใช้และผู้เรียนเกี่ยวกับสื่อนั้นเพื่อนำข้อมูลมาประกอบพิจารณา ในการประเมินสื่อ ลักษณะของเครื่องมือการประเมินสื่อการเรียนการสอน นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ยังมีเครื่องมือวิจัยอีกหลายลักษณะ ที่นำมาประยุกต์ในการออกแบบเครื่องมือการประเมินสื่อได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและวิธีการประเมิน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการประเมินมีหลายรูปแบบและหลายวิธี นอกจากนั้น การประเมินยังมีความมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ใช่เป็นการตรวจสอบเท่านั้น ดังนั้น เครื่องมือและเทคนิคการรวบรวมข้อมูลจึงมักใช้หลาย ๆ รูปแบบคละกันและจัดให้มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง

จากแนวคิดของนักวิชาการข้างต้นสรุปสาระสำคัญได้ว่า หลักการประเมินผล หมายถึง กิจกรรมเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้สื่อการสอนจากองค์ประกอบในการใช้สื่อการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการจัดระบบการเรียนการสอนครั้งต่อไปและองค์ประกอบในการใช้สื่อการสอนที่สำคัญมีอยู่ 3 ประการด้วยกันคือ ครูผู้ใช้สื่อการสอนผู้เรียนและสื่อการสอน โดยหลักการประเมินผลองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนั้นมีหลักการเช่นเดียวกับการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป คือการสังเกต การตอบคำถาม การอภิปราย และการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้เรียน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ครองศักดิ์ เข้มประยูร (2539 : 103 - 105) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการการใช้สื่อการเรียนการสอนในวิทยาลัยการอาชีพ กรมอาชีวศึกษา พบว่า ปัญหาและความต้องการการใช้สื่อการสอนในหลักสูตร ปวช. และหลักสูตรระยะสั้นด้าน การผลิต สื่อการสอน การเตรียมและการจัดหาสื่อการสอน การบริการสื่อการสอน สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการใช้สื่อการสอนอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีปัญหามากที่สุด คือ ปัญหาไม่มีเวลาในการผลิตสื่อการเรียนการสอน และสำหรับความต้องการการใช้สื่อการสอน อยู่ในระดับปานกลาง สื่อการสอนประเภทวัสดุที่ความต้องการมากที่สุดได้แก่ เอกสาร ตำราเรียน ของตัวอย่าง แผ่นใส รูปภาพต่างๆ เป็นต้น

นุกูล ชูบุญ (2539) ศึกษาเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2535 ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตการศึกษา 2 พบว่า

1. ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2535 ในภาพรวมและเป็นรายด้านทั้ง 5 ด้านได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผล และด้านการจัดกิจกรรมนักเรียนในภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาด้านสื่อการสอนมากที่สุด

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการใช้หลักสูตรอิสลามระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2535 ตามทัศนะของบุคลากรในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สรุปได้ดังนี้ ด้านบุคลากร รัฐควรจัดส่งข้าราชการครูมาช่วยสอนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียนให้ครบทุกรายวิชา ด้านการจัดการเรียนการสอน รัฐควรจัดการเรียนการสอน รัฐควรลดเนื้อหาบางรายวิชาเพื่อให้เหมาะสมกับเวลา ด้านสื่อการเรียนการสอน รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมในการจัดซื้อสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน หนังสือประจำห้องสมุด ทั้งวิชาสามัญและวิชาศาสนา

ไพรวรรณ พานิช (2542) ศึกษาเรื่อง สภาพการใช้สื่อการสอนวิชาภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ระดับปฏิบัติการในการสื่อการสอนของครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษในด้านการเตรียมสื่อการสอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ยุพเรศ หอมยา (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการผลิตสื่อการสอนวิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐานระดับประถมศึกษา ได้ทำการสร้างและทดสอบคุณภาพของสื่อการสอนประกอบการเรียน

วิชาคอมพิวเตอร์พื้นฐานระดับประถมศึกษาในเนื้อหาที่เป็นปัญหาการสอบทดสอบ กับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้เรียนกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนที่สร้างขึ้นพบว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์รอบรู้ตามจุดประสงค์โดยเฉลี่ยร้อยละ 81.50 ผู้เรียนมีความพอใจและชอบบทเรียนคอมพิวเตอร์ชุดนี้

อามีเนาะ มามู (2543) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนวิชาอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการนิเทศการสอนอิสลามศึกษาของผู้บริหารส่วนมากมีปัญหาด้านวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน เช่น สื่ออิสลามศึกษามีไม่เพียงพอ ครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอน ไม่มีห้องเรียนเป็นเอกเทศจึงไม่สามารถตกแต่งห้องเรียนได้ และห้องปฏิบัติการศาสนิกมีไม่เพียงพอ ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการผลิตสื่อและด้านการพัฒนาครูผู้สอน เช่น จัดประชุมอบรมทางวิชาการน้อยมาก และไม่เปิดโอกาสให้ไปศึกษาดูงานโรงเรียนอื่น

ผลการวิจัยนี้ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการนิเทศการสอนอิสลามศึกษาของผู้บริหารกับพฤติกรรมการสอนของครูสอนอิสลามศึกษา โดยสรุปกล่าวได้ว่า ด้านวัสดุอุปกรณ์ หลักสูตร และสื่อการสอนควรจัดสรรสื่อให้เพียงพอแก่ความต้องการ ควรอบรมการผลิตสื่อ ควรจัดห้องอิสลามศึกษาเป็นเอกเทศ และควรจัดห้องละหมาด ห้องปฏิบัติการศาสนิกให้เพียงพอ

นิตยา มัสเยาะ (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในทัศนะผู้บริหารและผู้สอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในชุมชนมุสลิมจังหวัดยะเช็งเทรา พบว่าเมื่อพิจารณาจากรายด้านโดยเรียงจากมากไปหาน้อยคือด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผล

วารภรณ์ ศรีทองพิมพ์ (2547 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องสภาพการใช้สื่อการสอนของอาจารย์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น ผลการวิจัยพบว่า

1. อาจารย์มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนคือไม่สามารถผลิตสื่อการสอนได้ด้วยตนเอง และสื่อการสอนมีจำกัดไม่เพียงพอ

2. อาจารย์มีความต้องการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในระดับมากเช่น DVD CD VCD คอมพิวเตอร์ ความต้องการฝึกอบรมโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อการสอน

วีระพร จำปาอ่อน (2548) ศึกษาเรื่องการใช้สื่อการสอนของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลขเขต 1 และเขต 2 พบว่าการใช้สื่อการสอนของ

ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมและรายด้าน การเลือกและตัดแปลงหรือออกแบบสื่อ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

สุเทพ โตสุวรรณ (2548) ได้ศึกษาเรื่องการใช้สื่อการสอนของครู โรงเรียนคงคาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 1 จำแนกตามสถานภาพของครู โรงเรียนคงคาราม ที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นกับการใช้สื่อการสอนไม่แตกต่างกัน

เฉลิมพล และชัน (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการเรียน การสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตภาคกลาง พบว่า สภาพการดำเนินการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามเขตภาคกลาง ตามความเห็นของครูพบว่า ในภาพรวมและรายด้านมีการ ดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง และตามความเห็นของนักเรียนพบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้งหมด ยกเว้นด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตร ไปใช้ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านสื่อการเรียนการสอนอยู่ระดับมากที่สุด

ปิติศุภร์ สุเชษฐ์ (2550) ศึกษาเรื่อง การศึกษางานด้านบริหารและพฤติกรรม การสอนของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตกรุงเทพมหานครและ ปริมณฑล พบว่า พฤติกรรมด้านการใช้สื่อการสอน ครูอิสลามศึกษาได้ใช้สื่อการสอนได้ตรง เนื้อหาและวัตถุประสงค์ เป็นสื่อสำเร็จรูปและครูได้จัดทำสื่อโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมซึ่งได้จากการบูรณาการผ่านชิ้นงานของนักเรียน

วุฒิสักดิ์ ทองทา (2550) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหาและความต้องการการใช้สื่อการสอน ของผู้บริหารและครูใน โรงเรียนเขตวังทองหลาง สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาด้าน งบประมาณ มีปัญหา คือ งบประมาณในการจัดฝึกอบรมความรู้ทางการผลิตสื่อการสอนไม่ เพียงพอ ขาดการจัดสรร และอนุมัติงบประมาณทางด้านสื่อการสอน งบประมาณในการ จัดซื้อ และพัฒนาสื่อการสอนตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ไม่เพียงพอ งบประมาณในการบำรุงรักษาสื่อ การสอนและอุปกรณ์สื่อการสอน ไม่เพียงพอ และมีข้อเสนอแนะว่าควรจัดสรรงบประมาณในการ ผลิต ดูแลรักษาและซ่อมแซมสื่อการสอนให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาสื่อการสอน ให้มี ประสิทธิภาพมีจำนวนเพียงพอ โดยเฉพาะสื่อทางด้านเทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ ควรมีจำนวน เพียงพอต่อปริมาณความต้องการใช้เพื่อส่งเสริมระดับคุณภาพการศึกษาของครูและนักเรียนต่อไป

สุนัน แฉวถึก (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้สื่อการสอนของครูผู้สอน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันของนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

ครูผู้สอนนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร มีระดับการใช้สื่อการสอนแบ่งตามจุดประสงค์ของการใช้สื่อการสอน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

นุรีซัน คอเลาะ (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี พบว่าปัญหาที่พบมากที่สุด คือ สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีน้อย ไม่มีความหลากหลายและขาดความทันสมัย จากปัญหาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ จัดให้มีการอบรมวิทยากรอิสลามศึกษาในเรื่องการจัดทำสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษา พร้อมทั้งแนะนำวิธีการใช้สื่ออย่างถูกต้อง

นุรีนา ปือราเฮง (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกรณีศึกษาภายในโรงเรียนกับพฤติกรรมการสอนของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่นราธิวาสผลการวิจัยพบว่าระดับการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่นราธิวาสตามที่เสนอแนะของผู้บริหาร หัวหน้างานวิชาการและครูอิสลามศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านสื่อการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง และปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่าปัญหาที่พบมากที่สุดคือ สื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีน้อยไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน สื่อที่มีอยู่ไม่มีความหลากหลายและไม่ทันสมัย ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ ข้อเสนอแนะได้เสนอแนะไว้มากที่สุดคือการจัดหาสื่อการเรียนการสอนอิสลามศึกษาให้เพียงพอ มีความหลากหลายและทันสมัยควรจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนอิสลามศึกษาให้มากขึ้น โดยเฉพาะสื่อทางภาษาและเทคโนโลยี

นุรียะ รักปราชญ์ (2551) ศึกษาเรื่องปัญหาการสอนวิชาอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรอิสลามศึกษา (อิตติคาอียะฮ์) พ.ศ. 2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัญหาการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาตามความเห็นหัวหน้างานวิชาการและครูอิสลามศึกษาเป็นรายด้าน

1. ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ หัวหน้างานวิชาการเห็นว่าปัญหาการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรอิสลามศึกษา (อิตติคาอียะฮ์) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูอิสลามศึกษามีความเห็นว่าปัญหาการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรอิสลามศึกษา (อิบติดาอียะฮฺ) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านสื่อการเรียนการสอน ครูอิสลามศึกษาเห็นว่าปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรอิสลามศึกษา (อิบติดาอียะฮฺ) ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

จากผลการวิจัย ประมวลได้ว่าสื่อการเรียนการสอนด้านอิสลามศึกษานั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนอิสลามศึกษา และผลเกี่ยวเนื่องจากงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าภาพรวมของปัญหาการเรียนอิสลามศึกษายังมีอีกหลายด้าน และเกี่ยวโยงเป็นปัญหาที่ต้องแก้ทั้งระบบ ด้านสื่อการสอนก็เช่นกัน

มุฮัมมัดนาเซ สามะ (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาใน โรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตรจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าสภาพการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาตามความเห็นของครูสอนอิสลามศึกษาอยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านการดำเนินการสอน และด้านการวัดและประเมินผลอยู่ในระดับมาก

2. ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ด้านสื่อการเรียนการสอน งบประมาณมีไม่เพียงพอในการที่จะผลิตสื่อให้มีความหลากหลาย และทันสมัยจากปัญหาดังกล่าวได้รับข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขคือ ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อความต้องการและมีงบให้อย่างต่อเนื่องและให้มีการอบรมการผลิตสื่อและวิธีการใช้สื่ออย่างถูกวิธี

อรสา นุชมี (2552 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารหลักสูตรอิสลามศึกษาในทัศนะของผู้บริหารและครูสอนอิสลามศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานครที่มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 โดยมีด้านสื่อการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 3.08 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.90 รองลงมาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.88

อदनันท์ อาลีกาแห (2553: บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัญหาและความต้องการของครูอิสลามศึกษาในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการ

พัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาและความต้องการของครูอิสลามศึกษาในการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐตามโครงการพัฒนาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี ที่มีเพศต่างกัน และมีวุฒิการศึกษาด้านศาสนาต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

ศุมายะห์ สะแมคัม (2554) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาของครูผู้สอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอโคกโพธิ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 2 พบว่า ด้านสื่อการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

อาหะมะ มะสะ (2554) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ของครูผู้สอนอิสลามศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 3 พบว่า สภาพด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ครูอิสลามศึกษาจะใช้วิธีการบรรยาย อธิบายเนื้อหาให้นักเรียนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ พบว่าครูผู้สอนมีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนการใช้สื่อเทคโนโลยีนั้นมีส่วนน้อย